

Музично-літературний Журнал  
Bandura  
Бандура



Year 4

СІЧЕНЬ — 1984 — JANUARY

Number 7—8

КВІТЕНЬ — 1984 — APRIL

# "БАНДУРА"

## КВАРТАЛЬНИК

Видає Школа Кобзарського Мистецтва  
в Нью-Йорку

## РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Школи Кобзарського Мистецтва

Редакція застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Статті, підписані авторами не обов'язково висловлюють погляди чи становище Редакції. Передрук дозволений за поданням джерела.

ВСІ МАТЕРІАЛИ ДО РЕДАКЦІЇ  
ПРОСИМО СЛАТИ НА АДРЕСУ:

Andrij Hornjatkevyc

Canadian Institute of Slavic Studies

The University of Alberta

Edmonton, Alberta, Canada

T6G 2E8

Графічне оформлення: В. Пачовський

# "BANDURA"

A Quarterly Magazine Published  
by the New York School of Bandura

The Publisher reserves the right to edit all submitted materials. Submitted articles, signed by the author, do not necessarily reflect the official views of the "Bandura".

### УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Америка:

Річна передплата — \$13.00

Поодиноке число — \$5.00

Канада:

Річна передплата — \$14.00

Поодиноке число — \$6.00

Інші країни:

Річна передплата — \$17.00

Поодиноке число — \$7.00

**ЧИТАЙТЕ — РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ  
ПРИСДНУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ**

для

**КВАРТАЛЬНИКА**

**„БАНДУРА“**

### ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИДАННЯ

квартальника

**„БАНДУРА“**

залежить тільки від Вас!

### SUBSCRIPTION PRICE LIST

U.S.:

Annually — \$13.00

Per issue — \$4.00

Canada:

Annually — \$14.00

Per issue — \$6.00

All other countries:

Annually — \$17.00

Per issue — \$7.00

Subscription in U.S. Dollars only.

The Bandura Magazine is an important Quarterly Journal devoted to Ukrainian folk music. Urge your friends to subscribe today!

The Bandura Magazine cannot be published without your support

## ЗМІСТ

Григорій КитастиЙ — Моїм друзям новорічний привіт .....	2
Ірина та Люба Завадівські — Полтавський Орел .....	4
Галина Кохно — Living Strings .....	5
Баль преси .....	7
Петро Гончаренко .....	8
Віктор Мішалов — Бандура на Україні сьогодні .....	13
A Brief Description of the Zinkiv Method .....	16
М. Д. Чорний — Роман Левицький .....	23
Роман Левицький — Еволюція бандури .....	26
Володимир Луців .....	31
Ол. Пошиваник — Історична кобзарська подія на СКВУ .....	34
Дм. Грушешський — Олексію, бери наших дітей також .....	38
Іван Йовик — М. Чорний має місце у праці для свого народу .....	40
Ліля Опанашук — N. Czorny — Administrator of Bandura School N.Y. ....	42
Микола Дейчаківський .....	43
Д-р Ігор Маглай .....	52
Анна Хранюк — Польща .....	53
Ольга Левчишин — Перемишль .....	56
Анна Хранюк — Білий Бір .....	57
Микола Дейчаківський — П. Деряжний — Австралія .....	59
Д-р Любомир Мазур — Грай, бандуро, грай — Англія .....	62
20 річчя Капелі ім. Т. Шевченка — Буенос Айрес .....	64
Товариство Українських Бандуристів .....	65
Instructors' course & 2nd Annual Sub Conference .....	65
Марійка Критюк — Другий канадський курс гри на бандурі .....	68
Оголошення .....	70





*Мастро Григорій Трохимович Кутастиї  
з сином Віктором*

*Григорій Кутастиї*

## **МОЇМ ДРУЗЬМ-КОБЗАРЯМ НОВОРІЧНИЙ ПРИВІТ!**

Пересилаю свій сердечний привіт вже в новому, 84-му році всім більшим і меншим кобзарським об'єднанням і тим, хто зріднився з бандурою в Канаді, Америці, Австралії, у Західній Європі, в Південній Америці та всім кобзарям сущим, з котрими я так зріднився за останнє 20-ліття, постійно перебуваючи в процесі активного розвитку кобзарського мистецтва у західньому просторі під патронатом Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка. Без

перебільшення можна ствердити, що організаційно і духово кобзарство розвивається досить успішно, все більше охоплює українську молодь, і навіть чимало є в рядах кобзарства студентів не українського походження. Вже роками існують кобзарські школи по містах Америки, Канади, Австралії та ін.

З поміж кобзарської молоді зросли більш обдаровані диригенти, провідники шкіл, ансамблів як: В. Родак (Торонто), П. Диряжний (Сідней), а по

всій Австралії є багато більше) О. Метулинська (Сенткетеринску), у Чикаго діяльний О. Пошиваник. Детройська школа має заслуженого бандуриста Евгена Цюру з його асистентами. Діяльні кобзарські ансамблі існують в Едмонтоні, Саскатуні, Вінніпегу, Монреалі, — це в Канаді. І, як приклад, існує Ньюйоркська школа під повсякчасною опікою відомого ентузіаста кобзарства взагалі п. М. Чорного та Ю. Китастого, як провідника музичного. Серед кобзарського середовища виділяються окремі особи з творчим профілем Н. Павловська, Ю. Китастий, П. Дирижний, Т. Вовк, думотворець А. Китастий, та багатонадійний творець, віртуоз, і науковець В. Мішалов та багато ін. що поселені у Європі чи інших заморських країнах, вже не згадуючи імен багатьох чудових солістів, яких можна зауважити на платівках: "Літа Молодії", та "Ньюйоркського Кобзарського Ансамблю", з приводу десятилітнього їхнього існування.

Крім всього, і може найважливішим є те, що кобзарство самоорганізувалось з центральним управлінням у формі Т.У.Б. (товариство українських бандуристів) головою якого обрано В. Китастого. Крім організації кобзарських таборів наступного літнього сезону, — вже започатковано цілу серію нотного матеріалу (підручників) у всіх технічних засягах для відмінних типів бандур. Цю нелегку роботу виконує референт ТУБ-у, І. Махлай. Розробляються пляни на серійне виробництво найбільш удосконаленої форми бандури з тим, щоб забезпечити власні потреби і бути незалежним від імпорту з зовні, що було великою перешкодою у роках попередніх. ТУБ уможливив виступ у концертній програмі на 4-ому Конгресі СКВУ, 4-го грудня 1983 р. у м. Торонто у складі 148 співаків-бандуристів, (при потребі можна було б

число помножити у декілька разів). Як диригент, це вперше я бачив перед собою, немов Христових воїнів, такий поширений виконавчий склад з бандурами в руках. Вони прибули з різних сторін і на устах принесли свою чисту душу і не було сумніву, що у їхніх жилах тече здорова кров української раси, вони не підкупні, щирі шевченківсько-кобзарські діти з запевненням за їх майбутне.

Дивлячись на них, душа моя раділа, очі воложились від щастя. Вони були зосереджені, якимось особливо чутливі до слова, пісні, чи ритму. Проїшов час нашої спільної зустрічі в Торонто, а я їй далі всіх бачу перед собою з надхненним виразом очей, творчо наснажених, у чарівних кольорах ноші, лише нашим народом уподобаній. Я їй далі вслухаюся у стоголосий звук бандур та пісню, що нестримно неслася від душі до душі. Такий бурхливий розвиток кобзарства треба сприймати як закономірне явище. Як відомо, бандура являє собою дивовижно могутню зброю. На ній кожна струна звучить відмінно на ті чи інші героїчні історично ваговиті події, і по інакшому в піснях сумних чи молитовних. Народ вижолобив коряк, натяг на нього струни і одухотворив його, як святиню. Воювали з бандурою царі російські, ганялися за нею гітлерівські орди, воюють з бандурою і марксоленінці на Україні, як гей би з дуже небезпечною хворобливою бацилею.

Будучи у вільному світі, ми мусимо оберігати і удосконалювати національну святиню-бандуру. А Вам всім бажаю особистого щастя, добрячого здоров'я та прозорої візії у дні, що грядуть!

Завжди Ваш —

*Григорій Китастий*

## ПОЛТАВСЬКИЙ ОРЕЛ

*З нагоди уродин композитора-віртуоза Григорія Китастого*

На просторих полях України  
Появивсь непомітно Орел;  
Біля славного міста Полтави  
Юні крила свої розпостер.

Він заслухавсь у співи чудові,  
Що неслись із полтавських гаїв...  
Снував думу про казку чарівну  
Та безмежно при цьому радів.

Так міцнішало серце орлине  
Від подуву вітру з степів.  
Аж, ось раз, до Дніпра — до Славути  
Дужим помахом крил полетів.

Побував він у Києві ріднім;  
В буйних хвилях Дніпра поринав...  
Шукав скарбів, що нарід віками  
У скарбницю народню вкладав.

І знайшов і пірнув Орел в скарби...  
Став найкращі із них вибирати.  
Щоб колись ті народні перлини  
На вершок, до небес підійняти!

Та зірвалась раз буря зловісна!  
Й закрутила у шал свій Орла...  
І далеко, від рідного краю,  
У чужину Його понесла!

Та не сила було хуртовині  
Крил орлиних, могутніх зламать!  
Він здійнявся понад хмари високо,  
Зумів бурі й вітри подолать!

Поборов він усі хуртовини  
Й полетів у заморські краї...  
Знову так, як колись над Славутом  
Розпостер дужі крила свої.

Та не сам опинивсь поза морем;  
У тім краю чужім Він зібрав  
Вірних друзів — орлів України  
Й з ними долю свою поділяв.

Разом, дружньо ті скарби-перлини,  
Що з скарбниці народньої взяв,  
На цій вільній землі Вашингтона  
До висот, до небес підійняв!

Показав їхню велич, могутність;  
Їх красу подивляв увесь світ!  
Ще й від себе перлину докинув —  
Післав рідній землі свій привіт!

І сьогодні Орел цей між нами...  
Його крил не зламати вітрам!  
Ними гідно зумів захищати  
Рідний скарб — наш прабатьківський храм.

Тож вітай! поміж нами, наш Орле.  
Бандуристе з полтавських гаїв!  
Нехай Бог стереже, Тебе, завжди...  
Захищає від бур й вітрів!

*Ірина та Люба Завадівські*

*Київ, 1977 р.*



*Мастро Г. Кутастий з Д. Т. Феденко  
красю укр. преси 1983 р.*

*Halyna Kochno*

## LIVING STRINGS

Although in his mid-seventies, my good friend, Maestro Hryhorij Kytastyj, radiates a youthful glow from within—that youngheartedness so characteristic of many musicians. A widely-acclaimed bandura-virtuoso, HK seems to live on his musical talent. Each time he picks up that bandura—an ancient Ukrainian instrument abounding in shiny strings, like a one-sided harp—I can feel the full force of heart and mind in his powerful song.

This is precisely the feeling I got as I sat in the living room one evening admiring him and enjoying his music. I watched him in his friendly grey hat, with his rather pointy nose and confident eyes denoting an amiable face—that of an old

man with a very young spirit. Of medium height, he was very fit for his age, clad in a neatly fitting grey suit matching his little hat. Most noticeable of all, however, was HK's gentle smile, like that of a young boy's, confident yet congenial and innocent. In a casual, relaxed atmosphere, the small audience, composed of just family and friends, eagerly anticipated this miniature concert, knowing that the evening would be full of tears, joy, and pride as HK prepared to recount some never-dying hopes and fears of the freedom-loving people of his motherland in song. Earlier, however, when asked to play a few of his own renditions for us, he replied he was too tired and voiceless that evening. I knew, though, that he

would eventually succumb to that enticement that the bandura is to those who play it.

As he finally sat down, I could sense that this deceivingly old man and the instrument propped up in his lap were united as one, as though each served a lifetime for the other. Externally old he was, but internally he was quite young at heart, for when he struck up several historical songs, his entire frame seemed to suddenly change. Whatever doubts or uncertainties he had before disappeared into those powerful fingers, so confidently yet delicately striking each chord. It seemed as though his high spirits were transferring energy through those revealing wrinkles on his hands to his gentle fingers, awakening those strings to life. A sense of pride and exhilaration permeated the air. I noticed his twinkling eyes and that boyish grin on his face as he sang about a young man trying to court a pretty maiden. Even the few wrinkles on his face seemed to just blend in with his fun-filled smile, again hiding clues to his age. Glowing, his congenial facial expression radiated forward, imbibing us all with happiness and admiration. It seemed that his song reflected his boyhood memories, so vivid to him that all felt young again. At one point his voice gave way a bit and he paused. With those glistening eyes and a furtive smile, he reached for his tall glass of mixed whiskey and jokingly remarked, "This, my friends, will fix my voice for me!" Laughter filled the room as I marveled at HK's self-confidence and light-hearted attitude.

Rejuvenated, he continued striking those powerful strings in a sentimental piece about a nation longing for its freedom. His sensitive rendition gave the lyrics a haunting and dramatic quality, as I noticed a solemn tear drip down his red cheek. It was as though his outward energy came from within, from his extreme emotion. His entire frame—shoulders, knees, and even fingers and voice shook

slightly with sorrow as he sang, "How long...how long till I see my motherland—a free nation once again?" Yet he did not falter. As he played, it was as though the heavy, somber rhythms brought forth energy into his hands and voice, as they resounded to a majestic conclusion. By this time I knew those painful past memories and undying future hopes had overcome the audience, whose eyes were red from dripping tears.

Once again HK captivated us all with his music. Here sits a man with his beloved bandura, I thought, who possesses so much musical talent, power, and drive that the two alone can revive the hopes and sorrows of an entire nation and its people and manifest them in such emotional outcries.

The solemn atmosphere somewhat lightened when the audience remarked, "...And you said you were voiceless this evening!...Beautiful!...What a bandura means to its player—to the nation!" Presently, HK once again took up his glass of whiskey, claiming, "This is what I need to get me going!" Even more so I marveled at how young at heart this musician was—definitely a model for young bandurists like myself to follow, I thought.

Finally, HK once more gently took up his proud instrument, once more intruding upon the beautiful patriotic memories of this small audience. As he fervently sang the words, "Remind me, oh my bandura, of my beautiful motherland...take my longing soul back to where it belongs, to where it was born..." his immense inner strength and emotional attachment seemed to entrance us all. We all longed for that which we love: even the cat and dog peacefully lay with propped ears, as though enchanted with song.

I admired and respected HK to such an extent that evening, that I resolved to attempt to one day emulate him, something I knew could never be done.

## ПЕРША РЕПРЕЗЕНТАНТКА ЖУРНАЛУ

### "БАНДУРА"

Оля Ходоба



Оля Ходоба

Репрезентувала журнал "Бандура". 18 років, студентка математики і музики при Квінс коледжі в Нью Йорку. Членка Пласту, Концертного Ансамблю Школи Кобзарського Мистецтва, солістка, член ансамблю "Гомін Степів" і вокального ансамблю "Промінь", член українського танцювального ансамблю "Асторія" і Світового Товариства Бандуристів. член редакції "Вісника" Товариства Бандуристів. Вчить початківців гри на бандурі. Зацікавлення музикою, танцями і співом. Любить кошиківку, плавання, відбиранку і наколесництво. Цікавиться журналістикою.

З гордістю відмічаємо трьох бан-

дуристок-репрезентанток Балю Преси, який відбувся 19 листопада 1983 р., у Філядельфії, а саме — ОЛЯ ХОДОБА з ескортом Володимиром Сидором — журнал "Бандура", ГАЛЯ КОХНО з ескортом Олегом Кулієм — журнал "Віра", та ДАНА ТЕРЕСА ФЕДЕНКО з ескортом Даньом Кульчицьким — журнал "Лис Микита". Ми радіємо і гратулюємо Дані за те, що вона вийшла кралею української преси на 1983 рік.

Запрошуємо всіх бандуристок, які бажають репрезентувати наш журнал "Бандура" на 1984 рік прислати свої знімки (побажано чорнобілі) розмір 3 × 5 і дані про себе до нас найпізніше до 1-го серпня 1984 р.



*ПЕТРО ГОНЧАРЕНКО*

*визначний бандурист і адміністратор капелі ім. Т. Шевченка в Детройті*

## ПЕТРО ГОНЧАРЕНКО

*визначний бандуриста і адміністратор капелі ім. Т. Шевченка*

Петро Гончаренко, народився 11 грудня 1910 року у селі Вільшанці, Рокитянського району на Київщині. Вільшанка, Рокитне... Два кроки від Білої Церкви. Тут же під рукою і Богуслав (Маруся Богуславка), і Корсунь (бій під Корсунем), і Кирилівка (малий Тарас). Серце козацької і якої хочете України, кожний камінь освячений історією.

Батько його Федір — селянин-ремісник і любить спів, і завжди, дома і в полі, співає. І не лишень пісень взагалі, але й пісень козачих, бо сам з козаків і цього ніколи не забуває.

Коли Петрові було дев'ять років, він вперше зустрівся з бандурою. Тоді він ходив до школи і батько привіз йому букваря із самого Києва, на першій сторінці якого красувався малюнок з підписом "Бандура". Цей малюнок і цей підпис затамився йому на все життя і став йому провідним ідеалом.

Зі справжньою бандурою познайомився пізніше, коли вже був учнем 6-ої класи. Тоді до Рокитни прибув якийсь бандурист і завідувач їх школи А. Ковалевський запросив його щось їм заграти.. Скликали всіх учнів до однієї класи і бандурист заграє їм дві пісні — "Золото", на слова Грінченка, і знану "Дворяночку", що ото була дуже вибаглива. З цього й почалося. Петро не мав більше спокою, він мусить роздобути бандуру і єдина рада — зробити її самому, бо ж інакше її ніде не дістанеш. І він береться знов до майстрування разом з батьком. Батько ж був майстер столярства. І почали вони майструвати зі старих, сухих клепок — бандура ніяк не вдавалася, але все таки геть згодом, коли він вже став студентом Педагогічного Технікуму в

Білій Церкві, бандура була готова. І на ній можна було грати. Всі струни, всі приструнки — справжня, дзвінка штучка, яка відзивалася, як тільки до неї доторкнешся. Там у технікумі він зустрівся з іншими любителями цієї музики і вони почали вчитися грати. І, розуміється, самотужки, бо ж ніяких таких учителів цього мистецтва там не було.

А роком пізніше, вже будучи на другім курсі цього самого технікуму, молодий бандурист майструє ще одну бандуру, на цей раз довбану, з одного кусня старої тополі. А коли 1928 року йому пощастило побачити і почути вже капелю з 6-ох бандуристів, він заходився майструвати ще одну, вже зовсім досконалу бандуру, яку вважав остаточною і тримав її завжди при собі, аж до кінця школи і мав її ще в 1930 році, коли почав учителювати.

А попередні дві бандури були дома у батька і забрали їх "активісти" (за гаслом "грабуї награвоване"), коли в цих роках настала чума колективізації. Його батька зовсім розграбували і вислали на Соловки, а він сам 1932 року утік на Донбас, на шахти, між пролетаріят, набувати "пролетарського стажу". І тут також на Донбасі, улітку 1933 року в місті Донецьку (тоді Сталіно) почув уперше полтавську Капелю Бандуристів під орудою славного диригента Володимира Кабачка. Враження незабутнє, рішення далі вчитися бандури — категоричне. І ніякі сили його не зупинять.

Тоді також, користуючись з окремого дозволу для "соц-ворожих", яким дозволялося набувати вищу освіту т. зв. заочним навчанням, тобто вдень працювати, а вечером вивчати прислану лекцію і надсилати письмову відпо-

віль, Петро Гончаренко бере заочні курси Артемівського Учительського Інституту по факультету біології й хемії. І кінчає їх екстерном за один рік з боязні, щоб ця нагода, бува, не увірвалася несподівано, як це тоді можна було сподіватися. І після цього стає заступником директора школи, а також керує музичним і хоровим гуртком. Працював багато, поводився обережно, був добрим фахівцем свого діла і це врятувало його від арешту.

Але не врятувало від почуття неволі, зневаги людської гідності і безнадійності. Режим, який міг так жорстоко знущатися над людьми і з таких низьких побуджень, нехтуючи елементарними вимогами справедливості і правди, такий режим міг змусити людину до покори зовнішньої, але ніколи до покори внутрішньої. А тому такий режим не міг ніколи вимагати від громадян ані вірності, ані пошани. І тому, коли прийшла війна, мільйони і мільйони покритвджених відмовились захищати своїх поневолювачів. Пішли вони на захід, навіть до ворога, навіть на вигнання, аби лишень позбутися поневолення і знущань дома.

Під час війни Петро Гончаренко залишає свій рідний край. Спочатку залишає Донбас, перебуває деякий час дома на Київщині, а опісля їде до Німеччини.

З Капелею ім. Т. Шевченка, як ми вже згадували, він починає працювати від 1945 року ще в Інгольштадті, в Німеччині, і знов таки з майстрування бандур. Тоді вже вони разом з братом Олександром проєктують новий стандартизований тип цього інструменту, випускають 25 бандур і забезпечують ними цілу капелю. А опісля, коли переїхали до Госляру і працювали у капелі ім. М. Леонтовича, якою керував Г. Назаренко, вони в роках 1947-48 далі виробляють ці інструменти і випускають їх на бандурний ринок знов та-

ки 25 штук.

Від осені 1950 року, коли захворів голова управи капелі П. Потапенко, П. Гончаренко почав виконувати його обов'язки, з якими вже й не розлучався, додавши хіба до цього ще й обов'язки адміністратора. А по суті — всі обов'язки господарства. Працюючи одночасно механіком одного підприємства, щоб заробити на хдіб насушний.

Треба одно сказати: за ці фатальні роки, 1951-52 і частина третього її дослівно вивіз на своїх плечах *загорілий фанатик капелі Петро Гончаренко*. Він працював на тім своїм "ламбер-ярді", переходив на іншу працю, шукав вільних годин від праці, щоб ночами віддавати ті години для капелі. Це було тепер ціле підприємство, яке вимагало бодай одну цілу платну силу. Але засобів для цього не було. Платного адміністратора, одразу після закінчення тури, було звільнено. А роботи було багато. І небагато було таких, щоб за неї бралися. Але Гончаренко був такий і він брався, і не чекав заплати.

Жив самітньо. А коли питали чому, — могли довідатись, що там в Україні лишилась його дружина — вчителька і син інженер-кібернетик. "Маю дуже вперту натуру щодо досягнення цілі, але ніколи не за рахунок когось, а лишень за рахунок власних терпінь, праці та заходів... Капеля — моя ціль перебування на еміграції... І кара за гріхи супроти родини... Хоч це й сталося не з моєї вини", — дуже рідко коли може сказати вам Гончаренко.

Мати таку мету, бути вірним ідеалам рідного народу і рідної родини, нести тягар насильного вигнання і вірити в добре — це значить "мати вперту натуру", а тому Гончаренко живе в Детройті обвантажений обов'язками капелі, в ролі батька родини, віддаленої від нього гльобальними просторами, і в ролі патріота вікової традиції.

## CHORUS MANAGER — OUTSTANDING INDIVIDUAL

Peter Honcharenko is not only a chorus manager, but he is also the elected president of a fraternal organization, the Ukrainian Bandurist Chorus, as well as being virtual secretary of this organization.

In addition to this, he is also a secretary and administrator of the Friends of the Ukrainian Bandurist Chorus, Inc., a non-profit organization, which has about 5,000 members. Honcharenko finds time for all these activities. His colleagues have reelected him time and again for over 30 years. Since the chorus did not have funds to engage a full-time manager, he took over this position on a voluntary basis more than 20 years ago and has held it up to the present, while continuing to work in tool and die shops for a living.

Most of all, he likes music. He is a leading bandura player and an outstanding soloist in the chorus. He possesses his own record album as a bandura player and singer. He was the first to introduce duo and trio recordings with one voice and the bandura on his record album. He was the first to electrically stereophonize monoral recordings of the chorus with stereo effects. He has been making recordings of the chorus for decades.

He also has a unique technique of bandura playing and writes music based on Ukrainian rhythmic melodies in this manner. Young bandurists enjoy and play his compositions enthusiastically. Someone may ask if all of this is part of the manager's job and duties. Of course not! Honcharenko does all of this voluntarily.

This is, however, far from all that he does. Since childhood—now he is 73, he has had a passion for inventing things. He prepared hundreds of sketches of inventions. But later when he began to

register them, he found out that all of them had already been registered, some a long time before. Nevertheless, he still has two U.S. Patents of a technical nature. He still does not have a patent on his special invention: a modulator. This device is used for changing the key on a bandura and it is found on banduras of his own design, made for professional bandura players. His idea later found acceptance in Ukraine in bandura factories. A while ago, Honcharenko and his brother, Alexander, were prominent bandura makers and producers and were responsible for training dozens of young bandura makers.

This is still not everything that he does. Astronomy is his hobby. He has a wide selection of hand-made astronomical equipment, i.e. reflectors, refractors with automatic leader made out of alarm clocks, and other types as well. During the summer, he often demonstrates his astronomical equipment to youngsters wanting to see the planets, and even teaches them how to build telescopes of their own.

In addition to this, he is "a health nut". He can be seen jogging 2-3 miles, a few times a week, or swimming in a lake during the coldest months of winter. If the ice is too thick to break a hole in it, he rubs his whole body with a mixture of snow and water outdoors until the skin gets pink. He claims that he never catches a cold and that no one disease seems to be able to conquer his body. Working sometimes 20 hours a day, he never seems to get tired. He does not like slow people and seniors because they block life's traffic without any consideration. Also, he does not like overly-talkative people. He can carry on a conversation with three people at a time. His speeches are always short and constructive. He does not believe in the doctor's philoso-

phy of rest, enough sleep, regular eating and so on. He can stay without food on only water for five, seven or even ten days while laboring physically at the shop, plus 8-10 hours daily devoted to the chorus. He also does not believe in rest. Tiredness in his opinion is a form of laziness and there are many ways to get rid of it, simply by changing the type of work. His philosophy is—work hard, clean your body from the inside by fasting and excessive perspiration, avoid junk food in the diet, eat as much as possible in the raw state, take enough vitamin and mineral supplements with your meals, and exercise vigorously. If you do this, you will never feel tired nor sick. His collection of over 300 books on health, nutrition, and gerontology helps keep him in good condition.

He also studies and memorizes music from the chorus program while driving. His car serves as a laboratory for training his voice, so that at rehearsal he is ready to produce music from memory. He also takes catnaps while stopping for red lights. This helps him get more energy so that he can work longer at late hours.

We could continue on and on about him, but this is sufficient because we wish to say a few words about his background. Honcharenko is an intellectual person with a university degree in chemistry and biology. Years before his emigration from Ukraine, he served as the principal of a high school. His father was the village handy man. Local officials tried to force his father to move with all his possessions to a collective farm during the Stalinist period. Honcharenko's father refused to comply so all his property was confiscated and he was deported to Siberia where he died three years later in a concentration camp. Consequently, Honcharenko lost his job and frequently changed his place of residence in order to conceal his social status. He escaped from his country to the free world during W.W. II. In Germany, he became a member of the Ukrainian Bandurist Chorus and began a new life, dedicating himself completely to this organization and to bandura art. In 1949 Honcharenko with all the Bandurists moved from Germany to Detroit, Michigan, in the United States for permanent residence.

---

---

**Якщо бажаєте, щоб Ваш журнал,  
„БАНДУРА”, далі появлявся допо-  
можіть йому складаючи свій даток  
на ПРЕСФОНД.**

---

---



**ГРИГОРІЙ КИРИЛОВИЧ ТКАЧЕНКО**

*останній справжній кобзар, знавець Зінківської науки (із архіву В. Мішалова)*

## **A BRIEF DESCRIPTION OF THE ZINKIV METHOD OF BANDURA PLAYING**

Previously in Ukraine there existed two basic styles of bandura playing, which differed not only in the technique required to play them and the method of holding the instrument, but also in the tuning of the instrument. At the beginning of this century, these two "schools" were territorially established in the Chernihiv and Slobozhan regions. Because of certain laws which existed in the kobzar guilds, and also due to the late abolishment of the feudal system, these two regional schools existed side by side almost totally without contact during the 19th century.

Because of the fact that these styles became more or less established in these

regions and differed from each other, ethnographers and folklorists classified the kobzar styles by using the regional name from whence these Kobzars came; 1) Chernihiv school/style and 2) Slobozhan school/style.

The Chernihiv style was the name used to classify the style of playing the bandura, which was used by the Kobzars from the Chernihiv region. It was also used by a number of kobzars in the Poltava region. Later it became the foundation of the Kievan Academic School which is in widespread use today, being taught in conservatories and musical colleges in Ukraine. The school became associated with the Kievan style because

the Kiev State Bandurist Capella used it. (In the West, a slight variation of the Kiev style — where the bass strings are tuned in a diatonic progression instead of chromatically — is occasionally referred to as the Chernihiv style. This and the fact that Kiev banduras are manufactured at the Chernihiv factory have led to a lot of misinterpretation with relation to the old Chernihiv style. The two meanings should not be confused.)

The Chernihiv style is characterized by the performer placing the instrument at right angles to his body, resting the bottom of the instrument between his knees. The right hand plays upon the treble strings (prystrunky) and the left plays the bass strings that are strung along the neck of the instrument.

On the foundations of the techniques used by the Chernihiv bandurists, a number of textbooks of bandura instruction were printed in the early twentieth century by Shevchenko (1911), Ovchynikov (1912, in Moscow), and Domontovych—sometimes known by his pseudonym Zlobintsev (3 volumes, 1914, in Odessa). These manuals, although designed for amateurs had a great level of performance and a great influence on the development of modern bandura playing.

In the Slobozhan area, a style usually referred to by many Kobzars as “Zinkivska Nauka” was practiced. It was used throughout the Kharkiv, Sum and Poltava provinces. This could have previously been a Kobzar centre where folk musicians gathered in their guilds holding their yearly meetings and examinations. (Occasionally one comes across the names “Poltava School”, “Slobozhanska School”, “Khotkevych style” and “Kharkiv style”, which are not correct in this case.)

The Zinkiv style became the basis of the modern Kharkiv Academic Style developed and propagated by Hnat Khotkevych. Well-known exponents of the Zinkiv style were Ivan Kravchenko-Kru-

kovsky, Hnat Honcharenko, Petro Drevchenko, Pavlo Hashchenko, and Stepan Pasiuha. Of the intelligentsia, Hnat Khotkevych and Vassyl Yemetz developed their playing techniques on Zinkiv foundations. Of the more contemporary Kobzars who exploited the Zinkiv style: Ivan Kucherenko, Yehor Movchan, and Hryhorij Kyrlyovych Tkachenko.

Zinkiv Nauka had a number of characteristic traits which could be noticed in almost all the Kobzars who played in this style. The construction of the bandura and the number of the strings strung across its soundboard, for example, were unusually stable. Much more so than in the Chernihiv Kobzars.

The instrument usually had four to five bass strings and 16 treble. When one examines the tuning of the instruments used by Kobzars of this group, one finds that they are all patternistic being in the Dorian and Hyperdorian modes. (This is worked out by the music they play and the tuning of the bass strings. The tunings of the banduras in the Chernihiv group are erratic, usually being in the major or harmonic minor scale, which tend to suggest that the Chernihiv repertoire is newer or had much more contact with Western European music. (See Table I)

**Table I**

*String numbers of Zinkiv banduras*

P. Bratytsia	4	16	20
H. Khotkevych	4	16	20
S. Pasiuha	4	17	21
H. Honcharenko	4	16	20
I. Kucherenko	5	16	21
P. Hashchenko	5	16	21
H. Tkachenko	5	16	21

In the Zinkiv style both hands can play upon the treble as well as the bass strings. (See diagram 2) The instrument was placed on the left knee having contact also with the chest, the thumb of the left hand and the inside of the right arm.

The left hand was placed on the rim (obychaika) and played usually with only the 2nd and 4th fingers. The thumb rested on the rim and slid along it guiding the fingers to their positions.

The left hand played an accompaniment which was usually in 5ths by sound although the interval between the strings was a third. (this is due to the fact that the strings are tuned to intervals greater than seconds - see diagram 2 and examples)

Periodically the left hand would play the treble or bass strings.

Of the fingers of the right hand only three were used. The thumb played upon the basses and the "pidbasy", playing contrary to the 2nd and 3rd fingers which played melodic progressions and chords, on the treble strings.

The instrument was extremely light in comparison to the instruments made today. This allowed it to have resonance without great string tensions, and also made transportation of the instrument easier. Many instruments had leather straps which were connected at the neck and the tail of the instrument. This belt went around the back of the performer, allowing greater stability of the instrument as well as a method of carriage. The instrumental sound focus and vocal focus were also in the same direction, because of the method used to hold the instrument.

The bandura was tuned to the comfortable range of the player's voice, e.g. G-major for tenor, F for baritone and D for bass. The tuning was never stable and was constructed thus so that the singer would not have to strain his voice.

As mentioned previously, most of the Zinkiv banduras were tuned to the Dorian or Hyperdorian mode. This is a remnant of the time when the major and

minor system had not yet become stable in the music of Europe. The Dorian mode gave a very minor sounding color with the possibility of two tonics. The principle of the double leading note was used in the vocal part raising the 4th and the 7th notes of the scale. The Dorian mode was specifically designed and used in performance of dumsy, although it equally lended itself to the performance of historic songs and religious psalms. (See examples 3 and 4)

Tuning the 3rd degree of the Dorian mode sharp by a semitone (in the Tkachenko bandura, treble string no. 7, B flat and B—example 3a), one now is in a major-sounding mode — the Mixolydian Mode. This tuning change demonstrates once again the archaic tonal system used at the time when the Art of the Kobzars was developing. The retuning of bass strings is quite difficult on an instrument with wooden pegs and was avoided wherever possible.

The technique used in the Zinkiv style differed in a number of aspects from that which is used today. Instead of plucking the strings out, the only method of obtaining sound from the strings was by running the fingers over the strings, striking them like hammers. Most of the sounds were made by the finger in the direction of the fingertip, although occasionally the strings were hit in the direction of the nail, as if on the rebound. The glissando was used extensively as well as an interesting method of *treolando* and *arpeggio*. Various types of *melismas* and *appogiaturas* were also used to embellish the melodic line. A type of vibrato was achieved by wobbling the bandura from side to side, pivoting it on the left knee.

This was the basis Khotkevych took from Djadko Pavlo which he later developed into the Academic Kharkiv Style.

*Victor Mishalow*

## БАНДУРА НА УКРАЇНІ СЬОГОДНІ

Коли я повернувся в Австралію після дво-річного навчання в Київській Консерваторії, деякі люди мене питали про Україну і мої висновки й враження щодо Кобзарського мистецтва в сьогоднішній Україні. Ця стаття, я надіюсь, допоможе висвітлити дещо про сучасний стан цієї галузі нашої культури.

Почнемо мабуть з питанням: Як можна на Україні придбати бандуру? Адже ж це не зовсім легка справа, бо вони дуже швидко зникають з крамниць. В зв'язку з тим, що держава субсидує фабричну продукцію бандур, а це значить що гарний інструмент продається досить дешево в порівнянні з іншими народними інструментами тієї самої якості, стало дуже вигідно туристам, які від'їжджають закордон їх купувати й продавати тут на заході з великим заробітком. Ясно що є можливість замовляти інструменти безпосередньо з фабрики, але тут часом треба чекати років 5 на виконання спец-замовлення. Можливо також придбати бандури через різного роду організації, скажімо якийсь завод замовив для своїх робітників, які беруть участь в самодіяльному колективі. Можна придбати бандуру також в комісійних крамницях або "на руки", тобто приватним способом.

Починаючи з самого початку, дитина може вивчити основи гри на бандурі в районній дитячій музичній школі (ДМШ). Ця музична школа відкрита для навчання після нормальних шкільних годин, хоч вона відрізняється від нормальної школи тим, що тут треба платити за навчання. Діти тут починають своє навчання від 8 років.

Після закінчення середньої освіти, студент може продовжити своє нав-

чання в музичному училищі. Після 4 річного навчання і одержання диплому, дозволено працювати в ДМШ й в різних ансамблях.

Київська Капеля Бандуристів має свою студію, де приготує бандуристів до складу капелі й інших колективів. Тут навчання триває 2 роки і студенти дістають заплачене помешкання, й стипендію в сумі 20 карбованців на місяць. Музичний рівень підготовки тут досить низький з порівнянням з консерваторією.

Коли студент закінчує середню освіту, після переслухання й конкурсу він може дістати місце в консерваторії. Зараз на Україні існують лише при Київській й Львівській консерваторіях курси гри на бандурі, відновилися старання відкрити курс в Харкові.

В консерваторії бандуру викладають на Катедрі народних інструментів, й виклади дуже пов'язані з вокалом. Існують дві категорії бандуристів: 1) Бандуристи-інструменталісти й 2) Бандуристи-вокалісти. Під час мого навчання, окрім мене вивчав гру на бандурі лише один хлопець. Решта бандуристи були дівчата. Назагал вступають на факультет 5 бандуристів щороку, тобто разом в один час навчаються 25 бандуристів.

Крім бандури, бандуристи всі вивчають гру на фортепіано, спів й диригентуру. Вони проходять теоретичні курси історії музики, народну творчість, гармонію, сольфеджіо, музичну психологію, зарубіжну мову, й політичні предмети.

Іспити бувають усні й письмові щоби перевіряти, і то добре перевіряти знання студента. Якщо студент знає матеріал на дуже добре дістає оцінку



*Наталя Ковалець, СЕРГІЙ БАШТАН проф. Київської Консерваторії, та П. КОВАЛЬ педагог музичного училища ім. Лисенка в Полтаві та Раїса Лісничка.*

5. Якщо на добре то 4, а на задовільно то 3 і т.д. Щоби одержати державну стипендію в сумі 40 карбованців треба щоб усі оцінки були по 5 або 4. Одна трійка — і студент позбавлений стипендії. Якщо всі п'ятірки то одержує 90 карбованців на місяць.

При кінці 5 річного навчання, видають диплом і гарантовану роботу (молися, щоб тебе не вислали в якийсь забутий колгосп на периферії республіки). Музиканти які мають диплом з консерваторії, мають право в консерваторії викладати або працювати, як солісти. Після консерваторії є можливість ще два роки вчитися в аспірантурі.

Виконавчий і технічний рівень гри на бандурі дуже високий, хоч, якщо її порівняти, скажیم, з виконавцями інших факультетів, скажیم, піаністами, то стандарт лежить на нижчому рівні. Очевидно це в зв'язку з тим, що бандура ще й далі удосконалюється.

Консерваторія — це допитна лабораторія, де випробовують нові тех-

нічні прийоми, розвивають репертуар й дають оцінку новим інструментам. Багато наполегливої праці вкладають щоб виробити й доповнити репертуар для бандури з високохудожніми зразками музичної творчості. Тут випробовують нові твори найкращих українських авторів перед тим як дають до друку.

Останнім часом появилася в друку перші дві сонати, які написав Микола Дремлюга. Він вже закінчив роботу над першим концертом для бандури в супроводі симфонічної оркестри, й ряду п'єс для бандури й струнного квартету. Анатолій Коломієць також написав ряд дуже гарних п'єс, а за ним ще й Константин Мясков й Віталій Кирейко.

Щодо колективів, де вживають бандуру, Київська Капеля займає найголовніше місце. Її історія зазнала дуже багато прикрощів. Після останньої війни виявилось, що в Києві залишилося дуже мало кваліфікованих бандуристів. Олександр Мінківський спро-

бував капелю відродити збираючи добрих вокалістів. Для цієї справи відкликали В. Кабачка зі Сибіру (в Радянських виданнях пишуть, що Кабачок під час війни працював як бандурист при Ленінградській філармонії). На жаль навчитися грати на бандурі в дорослому віці трудна річ, так що велика кількість капелян грали одним пальцем. В колективі, який складається сьогодні із 60 чоловік, лише 10 грають добре, а то решта лише тримають свої інструменти і мімікують гру. Щоби підсилити групу, додали ще 4-5 баянів і дві концертні цимбали. Нещодавно тому включили групу ладкових кобз, (настроєні як гітари) і струнний кuartет.

Хоч колектив чудовий з точки вокального мистецтва, на жаль тут не процвітає кобзарське мистецтво. Недавно тому Капелю перебрав Микола Гвоздь, який добре розуміється бандурною фактурою, адже він закінчив консерваторію по класу бандури й диригентури. Є тепер надія, що вмайбутньому технічне виконання бандуристів підвищиться.

Крім Капелі Бандуристів, існує в Києві дуже перспективна Оркестра українських народних інструментів, який зорганізував Яків Орлов. який зорганізував Яків Орлов. Оркестра має блискучий репертуар. Тут цікаво згадати що сюди вступають найкращі бандуристи (а це переважно дівчата) з Консерваторії. У зв'язку з цим, технічний рівень гри на бандурі в цьому колективі дуже високий. На жаль Оркестра зазнала велику втрату коли в 1981 р. помер Я. Орлов. Здібну людину яка б так зрозуміла б оркестрову фактуру так як цей мистець скоро не знайдеться.

Окрім вищезгаданої Оркестри, існує в Києві ще Оркестра Українських Народних Інструментів, під керівництвом видатного бандуриста Андрія Бобири, при Українському Радіо. На-

жаль цей колектив рідко виступає і я вважаю дуже консервативним в Київському музичному житті.

Відомий Хор ім. Верьовки під керівництвом Анатолія Авдієвського також вживає бандури. Відділ бандури в останніх роках значно зменшився від 16 бандуристів до 3-4. Між ними найкращий виявляється Юрій Незовибатько, син відомого віртуоза та цимбаліста. Після зустрічі з мистецьким керівником, я довідався, що скоро група бандуристів мабуть збільшиться.

Один із найоригінальніших із інструментальних ансамблів де грає бандура, це мабуть вокально-інструментальний ансамбль "Кобза", яка нещодавно тому гастролювала по Канаді. Засновники цього колективу були бандуристи Константин Новицький і Володимир Кушпет. На початку свого існування ансамбль складався із двох бандур, саксофона і контрабаса. Коли вже обидва бандуристи закінчили консерваторію в Києві, ансамбль став членом фірми "Укрконцерт" і почав професійно виступати. На початку було чимало труднощів, але ансамбль ріс і славу розніс по цілому світі.

Сьогодні К. Новицький і В. Кушпет працюють як солісти при Київській Філармонії, обробляючи камерні програми для бандури. Їх гра бездоганна, буде цікаво побачити куди вони попрямують в короткому майбутньому.

Місце бандуристів взяв тепер Степан Жовнірович — родом із Івано-Франківська, який почав своє навчання в Київській консерваторії, а зараз її закінчує на заочному відділі Львівської консерваторії.

Між різними ансамблями, дуже популярне на Україні Тріо Бандуристок. На Україні також можна зустріти самодіяльні ансамблі бандуристів. Технічний рівень їх не дуже високий. Ось деякі сучасні бандуристи:

**Константин Новицький** — один із найталановитих бандуристів на Україні сьогодні. Він і майбутній викладач в Київській Консерваторії. Він має прекрасну "швидку" техніку і його любов до бандури й до Українського мистецтва перевищує всіх своїх товаришів. Одинокий у нього недолік, це те що він не вживає "пазурів" (капровані ніхті) і в зв'язку з цим він не може видобувати відповідний звук для концертної естради без мікрофона. Він не співає, хоч мені здається, що в нього гарний голос. Костя був один з перших, який видумав електрифікацію бандури, але мені здається, що його погляди щодо Київської бандури й її майбутнє консервативні.

**Володимир Кушпет** — дуже подібний до К. Новицького, адже ж вони побратими. Коротким часом працював він у вокально-інструментальному ансамблі "Мальви", але пізніше зійшовся з Константином на роботу в філармонії.

Цікаво згадати тут, що до сьогоднішнього дня одинокі бандуристи крім В. Ємця, які виступали у Великому Театрі в Москві були Новицький і Кушпет.

**Петро Чухрай** — Деякі люди вважають, що найкращий бандурист він сьогодні на Україні. Протягом 25 років найкращим бандуристом вважали Сергія Баштана (нині професор по бандурі в Київській консерваторії). П. Чухрай вже має декілька записів на платівках, і вважають, що він дуже працюоздатний. Він не раз преміював нові композиції для бандури, й часом допомагає своєму вчителю у викладі в консерваторії. В зв'язку з тим, що П. Чухрай має дуже сильні пальці й вживає "пазурів" він часто виступає в супроводі оркестри. Нині він працює як соліст при оркестрі Українських Народних Інструментів яким керував Я. Орлов.

**Степан Жовнірович** — зараз бандурист у вокально-інструментальному ансамблі "Кобза". Технічно він середній бандурист, бо ще не закінчив своїх студій. Почав нещодавно він вивчати старосвітську школу гри на бандурі у Григорія Кириловича Ткаченка. Це мабуть останній справжній кобзар в Україні.

**Юрій Демчук** — Декілька років тому назад читав я статті в часописах з України, і там дуже перехвалювали Демчука, називаючи його "Бандурним Чаклуном". Він був знаний за свої інтерпретації українських дум. Послухати його голос це була справжня насолода, але останнім часом він свою увагу повернув до опери так, що бандуру майже покинув.

**Орест Баран** — У Львові є теж свої бандуристи, і між найкращими являється Орест. Його ціла родина дуже глибоко зацікавлена в українському фольклорі. Батько й брат також грають на бандурі, а брата вважають одним із найкращих цимбалістів на Україні. Недавно тому хлопці заснували фольклорну групу під назвою "Дримба" яку я вважаю бездоганною. Остання їхня композиція "Балада про Довбуша" займає цілу концертну програму й я вважаю, що воно шедевр. На жаль так не думають адміністратори Львівської Філармонії. В майбутньому Орест збирається вступити на аспірантуру до Київської Консерваторії. Якщо це він зробить, то він буде перший бандурист того ступеня.

**Люба Коханська** — гарненька, молоденька бандуристка, наразі кінчає свої студії при Київській Консерваторії. Баштан нею гордиться. В 1981 р. вона взяла першу премію на змагання виконавців на народних інструментах яке відбулося в Одесі. Технічно дуже добре підготовлена. Цікаво буде дізнатись про її майбутнє. Я вважаю, що її перспективи дуже добрі .... якщо не вийде заміж.

Перечислив я найздібніші мистецькі сили в галузі кобзарського мистецтва, які існують в Україні, хоч і є інші як Федір Жарко (на пенсії), Володимир Войт і Галина Менкуш.

Новий і високоякісний репертуар для бандури виробив професор Сергій Баштан. З кожним роком виходять регулярно збірники з новими творами, поширяючи художні й технічні можливості інструмента. Він допускає, що в минулому ці збірники не завжди відповідали високо художнього змісту, але все ж таки заповнили порожнечу і збудили велику зацікавленість, щоби цю порожнечу заповнити. Протягом 25 років ніхто на Україні не зміг його перегнати у техніці гри на бандурі. С. Баштан учень Володимира Кабачка. В 1981 р. він одержав науковий ступінь професора, будучи першим і самотнім бандуристом, який заслужив цього титулу, який дуже трудно здобути на Україні.

Найбільша втрата для сучасного бандурного мистецтва, це смерть Андрія Федоровича Омельченка — 9-го березня, 1981. Він був викладачем в Київському Інституті Культури ім. Корнійчука. Мав захищати свою докторську дисертацію над генеалогією народних інструментів Східної Європи. Він був автором ряду статей про бандуру, а також збірників та методичних підручників. А Омельченко закінчив консерваторію по класі бандури в Андрія Бобиря. Часто виступав, переважно з вокальними точками.

Ще одна втрата до вивчення кобзарської справи була смерть Федора Лаврова, в грудні 1980 р. Лавров, автор численних статей брошурок і книжок про кобзарство.



*Бандурист ФЕДІР ЖАРКО на концерті присвяченому в пам'ять кобзаря Носача в залі спілки композиторів у Києві.*

Недавно довідались ми, що Андрій Гуменюк, автор розвідної книжки "Українські народні інструменти" теж відійшов у вічну пам'ять, і коли ще додати прізвища Івана Скляра й Перекопа Іванова удосконалювача сучасної бандури, то зараз у Києві відчувається велику порожнечу.

Софія Грица, доктор фолклорознавства захистила свою докторську дисертацію "Мелос Української Епіки" де вона дуже солідно й оригінально описує будову Українських Дум. В Москві над вивчення дум, щодо текстів, працює Богдан Кирдан. В скорому майбутньому має вийти його книж-

ка про Кобзарів із найповнішими даними про їх в Москві. На жаль по-російськи. В Москві набагато легше друкуватися, адже немає цензурних утисків, як у Києві.

Наразі існують три фабрики, де серійно виготовляють бандури, найголовнішою являється Чернігівська, де до сьогоднішнього дня вже випустили 30 000 бандур. Хоч фабрика переважно виробляє фортепіана, вона випускає бандури різних сортів від пріми й дитячої бандури до великих оркестрових бандур-контрабасів. Тут перше за своїли виробництво концертних бандур з механічним перестроювачем, яка дала бандурі великий поштовх для її розповсюдження й удосконалення.

У Львові також почали серійно виготовляти бандури і хоч на початку люди вважали їхні бандури нижчої якості чим Чернігівських, останнім часом вони на багато покращали, такою мірою, що неможливо їх купити. (Час від часу зустрінеш погану в комісійні крамниці). Вони тепер зручніші чим Чернігівки, маючи на багато краще роздумлений механізм. Автор цих бандур В. Герасименко також працює як викладач гри на бандурі при Львівському консерваторії.

Недавно тому почали виробляти гарні бандури в Мельницю-Подільськ. Ці бандури подібні до Чернігівки, хоч краще викінчені. На жаль ще не випускають інструмента з механікою.

Порівнюючи з останніми удосконаленнями бандури, розвиток й удосконалення нової "Київсько-Харківської" бандури зовсім занепав після смерті Івана Скляра та Перекопа Іванова. Ця нова бандура мала бути наступна стадія в розвитку нашого національного інструмента. Вона дала



*Найкращий майстер бандур в Чернівецькій фабриці Михайло Іванович Кезля.*

можливості розвивати техніку гри лівої руки по цілому діапазоні. На жаль, хоч проголосили що вже Чернігівська фабрика почала їх серійно виготовляти, виробили лише 8 інструментів.

Нещодавно Професор Баштан знову поклопотався про долю цієї бандури, і доцент Микола Прокопенко почав продовжувати роботу своїх попередників.

На загал сьогодні бандура далі розвивається на Україні, хоч бюрократизм дуже уповільнює процес її розвитку й культури.



*Андрій Китастий і Віктор Мішалов слухають бандуриста Павла Чуприни на могилі Тараса Шевченка в Каневі, травень 1980 р.*



*Ліда Чорна відвідуючи Україну в липні 1977 р., з бандуристом Павлом Чуприною біля могили сторожа, який доглядав могилу Тарасову.*



*Роман Левицький*

## ІНТЕРВ'Ю З БАНДУРИСТОМ РОМАНОМ ЛЕВИЦЬКИМ

*Питання:* Як довго ви граєте на бандурі?

*Відповідь:* Понад 30 років. Одначе почав я пізно, щойно на 39-му році свого життя, і то завдяки припадкові, а докладніше, розбиттю Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка.

Всяке розбиття в будь-якій організації не є корисне. Одначе для мене особисто одно розбиття стало дуже корисним. Чудова капеля бандуристів ім. Т. Шевченка з двома диригентами, після багатьох дуже успішних концертів — розкололася надвоє.

Обі групи змушені до половини, стали шукати поповнення новими співаками. Так і я доступив цього щастя, що й мене покликала група з Г. Китастима. Приїхав я до Інгольштадту, де резидувала капеля, роздивився сюди-туди і дався перемовити групі з В. Божиком, та пристав до неї.

Це була моя велика помилка, бо мене перш за все цікавила бандура, а майже всі бандуристи були з Китастима. Все ж таки там я мав змогу вперше заізнатися з бандурою і вже більше я ніколи з нею не розлучався.

Переїхавши згодом до Америки, прилучився до Капелі ім. Т. Шевченка. Вкінці життєві вимоги заставили мене й самому організувати різні ансамблі бандуристів. І навіть, "на згіршення" деяких бандуристів, я зорганізував перший мішаний квартет з бандурами. Кажу "на згіршення", бо дехто з бандуристів ніяк не міг погодитися з таким образом: дівчата і бандура. Згодом постали й чисто дівочі групи бандуристок, які своєю появою зовсім розбили давній пересуд, мовляв, бандура лицює тільки чоловікам.

У кого я вчився грати на бандурі? У багатьох і сам від себе. Бо для мене немає і не було більшої приємности,

як на самоті годинами грати на бандурі.

Будучи в капелі ім Т. Шевченка, я мав змогу користуватися вказівками високої кляси бандуристів: І. Китастима, Потапенко, Назаренко, Гончаренко, Лісківський, Цюра й інші.

Життєві вимоги заставляли мене організувати чоловічі, дівочі, мішані ансамблі, квартети, а то й дуети, чоловічі й мішані. Але ніколи я не зважувався виступати сам, солістом. Аж оце трапилася раз така ситуація, що мій партнер, дві години перед виступом, повідомив мене, що не зможе зі мною виступити. Мав я дві години часу на приготування репертуару. Аж страшно подумати. Та не трачу ані секунди.

На імпрезі були приявні також студенти-американці з Фордгемського університету.

І на моє превелике диво я ніколи з ніяким ансамблем не мав такого успіху, як тоді, виступивши вперше солістом. Студенти зробили мені т. зв. "стендінг овейшен", що було для мене першим того роду пережиттям у моїй виконавчій кар'єрі.

Мені здається, що вкінці я знайшов своє місце в бандурі: соліста-виконавця і ще, що багато важніше, учителя гри на бандурі.

*Питання:* Чи можете подати нам докладніші інформації про вашу педагогічну діяльність пов'язану із грою на бандурі?

*Відповідь:* Дуже радо, бо це ж мое життя. Хочу напочатку зазначити, що я в першою мірою диригент хорів і учитель співу у школах. Хоч я закінчив в Ягайлонському університеті в Кракові студії фізичного виховання, а музичні тільки частково в Краківській

Консерваторії, то одначе вчив я у школах співу, а не руханки. Почав був у гімназії Рідної Школи в Самборі, після того в учительській Семінарії в Криниці, на Лемківщині, де я мав хор, з яким здобув несподівано великий успіх, а саме, на 350 хорів, що брали участь у конкурсі хорів з нагоди 100-ліття народин М. Лисенка, — дійшов аж до фіналу, і виступав на кінцевому фестивалі нагороджених 11 хорів, у Великому Театрі у Львові, в 1942 р.

Підчас скитання вчив я співу у т. зв. Таборових гімназіях, а теж на Теології в Гіршбергу, в Баварії, та весь час провадив церковні хори. Прибувши до ЗСА в 1950 р., я жив з того, що провадив церковні хори, і тепер ще, на 75-му році свого життя дирижую кожної неділі двома хорами, у двох різних церквах. Рівночасно теж весь час займався я бандурою. Виступав у різних групах, з яких згадаю Ансамбль Бандуристів С. Ганушевського, Квартет, в якому грав я поруч Зіновія Штокалка. Крім цього організував я школи гри

на бандурі, з яких згадую тут школи при Укр. Нар. Домі в Джерзі Сіті, де я мав понад 30 учнів, школу в Випані, Школу у Бавн Бруку, де почавши з одної бандури, дійшло було число учнів до 50. Вкінці ще згадаю Клясу Бандури при Укр. Муз. Інституті в Нью Йорку. З учнів тої кляси згодом я організував мішаний Ансамбль Бандуристів, який з успіхом виступав на академіях і концертах в Нью Йорку і околиці, а згодом переорганізовано і доповнено цей ансамбль, який виступав під назвою "Капеля Бандуристів ім. Г. Хоткевича".

Коли в Нью Йорку засновано було "Школу Кобзарського Мистецтва" і в тій школі почали були вчити фахові інструктори, я перестав учити гри на бандурі, радий що прийшли нові молоді професійні сили, які це діло повели куди краще за мене. І через те я став їх великим прихильником."

*М. Д. Чорний*



*Міш. квартет "Бандура" — Галя Хамуля, Вол. Юркевич, Роман Левицький, Іванка Канонів.*

## ЕВОЛЮЦІЯ БАНДУРИ

Ще в середньовіччі на Україні з'явилася кобза, простенький триструнний, ладковий (з порогами на грифі) музичний інструмент. Прийшла кобза очевидно, з Азії. Пізніше, вже в кінці 16 століття, на кобзі по правій стороні грифа були додані кілька приструнків. Ще пізніше, десь перед 18 ст., вже існувала модифікація кобзи з більшим числом струн на грифі, що вже був без ладків та з більшим числом приструнків. Виникла нова назва кобзи — бандура, що вже походить із Заходу. Бандура тоді вже мала шість басів та біля однієї октави пристунків для ведення мелодії. Баси вживалися для вторування. Інструмент не мав ніяких металевих частин, струни були із жил. Таким цей інструмент лишався й до початку 19 ст. Згодом появилася модифікація аристократичного типу, т.зв. теорбан, з більшим числом басів і приструнків; в практику почали входити металеві струни.

Бандура вже тоді мала приемний тембр звучання, що зворушував слухача, не лише українця, а й чужинця. Тому бандуристи були при дворах польської шляхти й російського дворянства.

На початку 20 ст. майнтер О. Корнієвський увів на бандурі півтони, що значною мірою уможливило розвиток техніки гри. Тоді ж різні майстри почали масово вводити металеві частини: кільки, валкові поріжки, підструнники, що сумарно змінило характер звучання бандури. Звук таких бандур був тягучий, слабкий, з металічним відтінком, що нагадував звук цимбал або цитри. Тодішній етнограф, знавець бандури й бандурист Гнат Хоткевич, активно вів заходи проти введення в практику засобів, що змінили справжній, властивий бандурі характер звучання. Він

підкреслював, що бандура має звучати м'яко, сильно й коротко, що так необхідно було вже тоді, коли бандура почала завойовувати місце на сцені, коли техніка гри вже стояла на вищій рівні. Він же розробив кілька проєктів перестроювачів до бандури для уможливлення модуляцій на бандурі. До того бандури строїлися в одній лише тональності. Виготував перестроювача вперше бандурист Полтавської капелі Сергій Міняйло, а майстер В. Паліївєць вмонтував такі перестроювачі, виготовляючи серію нових бандур за проєктом Гната Хоткевича для Полтавської капелі. На тих бандурах було також замінено, тоді в моді, металевий валковий струнник на дерев'яний, щоб повернути бандурі властивий її м'який тембр звучання.

Однак введення додаткових механізмів на бандурі, цих недосконалих перестроювачів, вплинуло негативно на характер звучання бандури. Перестроювачі були "гуляючі" на оськах, не мали солідної опори та нищили момотні струни, в наслідок чого бандури звучали нечисто, шелестіли і назагал, як тоді висловлювалися знавці, — звучали, як балалайки. Та з приходом хвилі сталінського терору, вже ніхто, аж до після-воєнного періоду, не відважився братися за удішення бандур.

Вже після війни в 1945 р. Капеля ім. Т. Шевченка знайшла тимчасове місце осідку в Інгольштадті, Німеччина. Тут до неї прийшли нові бандуристи й співаки. Капеля підготовлялася до виходу в світ, на світову сцену. Однак бандури, що пройшли через лихоліття війни, ніяк не відповідали тогочасним вимогам. Це була тяжка проблема для Капелі. З перестроювачами ще з Полтавської капелі лишилося кілька бандур, а решту бандур пере-

строювали ключами, що виглядало б примітивним для чужинецького слухача, вже не згадуючи про модуляційні обмеження тих бандур, що робило б програму монотонною, навіть нудною. Саме в цю пору до Капелі прийшли брати Олександр і Петро Гончаренки, які в короткі часі по війні вже встигли собі змайструвати бандури. Вони за короткий час обладнали майстерню бандур і зайнялися не лише приведенням в порядок старих бандур на прохання управи Капелі, а й конструкцією нового типу бандури, яка відповідала б всім вимогам часу.

Протягом небагатьох днів і ночей наполегливої праці вже був готовий проект стандартної бандури, яка поєднувала в собі два основні типи бандур: київсько-чернігівську та полтавсько-харківську з повною хроматикою й перестроювачами для змін тональності. Поза тим було уведено цілий ряд конструктивних змін в будові бандур на основі технології й спорів матеріалів і будови музичних інструментів з тим, щоб бандури були найміцніші при мінімальній легкості й розмірах та звучали сильно, м'яко, мали чистий, приємний і властивий бандурі короткий звук.

Варто хоч коротко згадати про характер цих конструктивних змін. Перш за все, всі тяжчі металеві частини, як кілки і перестроювачі, були перенесені донизу бандури, що була масивна. Решта бандури, включно з грифом були найтонше видовбані. Деко було якнайтонше, але мало сильне кріплення. Все це піднесло вібраційні властивості всього інструменту, крім нижньої обтяженої частини. Уведено цілком нову систему кріплення дека й споду, що поруч зі зміцненням інструмента давало б специфічне забарвлення звуку, як приємне, так і властиве бандурі. Уведена в практику система душ для збалансування сили й характеру звучання в усіх регістрах.

Таких душ часто потрібно ставити й дві, а то й три, а не одну, як у скрип-

ці. Місце душ встановлялося практично вже після острунення бандури. Обчислено найефективніший залом струн з уведенням подвійного для уліпшення чистоти. В місцях залому уведено металеві опори мінімальної ваги, що було солідно вмонтовані в дерево.

Цим досягнуто чистоти приємності звучання і зведено до мінімуму гальмування вібрації струн металом, отже практично досягнуто більшої сили звучання при збереженні чистоти й милої його. Обчислено й практично перевірено товщину жилки та обмотки на кожну струну, з тим, щоб вона давала найсильніше та одночасно м'яке і коротке приємне звучання. Практично устійнено інтервал перемикування на перестроювачі для кожної струни, який вносить віддаль в межах від  $1/20$  до  $1/23$  довжини струни, що цілком розходиться в теоретичними обчисленнями. Уведено систему одночасної перестрійки тонів та відповідних їм півтонів, а також порядок підвищення (дісзів) та пониження (бемолів) тонів. Устійнено форму інструменту в різних подовжніх та поперечних секціях так, щоб бандура була найзручніша в грі, найближче приставала до грудей інструменталіста при полтавському способі гри, що облягшує техніку виконання. На жаль, багато вже давніших майстрів очевидно через некомпетентність занедбують цю ділянку, виповнюючи бандури в цій секції. Устійнена форма, при якій увесь інструмент є виповнений оструненням, а самі струни мали б рівномірну натяжку в усіх регістрах. Перенесенням кілків до нижньої частини бандури досягнуто дві цілі. Піднесено вібраційні властивості всього інструменту, не лише дека, як це було до цього часу, та розв'язано пробоему користування лівою рукою в усіх регістрах при полтавському способі гри. Устійнено найзручнішу віддаль між струнами, рівномірну по всіх регістрах, що в значній

мірі є сприятливим для розвитку техніки гри. Перестроювачі сконструйовані для індивідуальної, а не тотальної перестройки, що має своє виправдання і в практиці Капелі бандуристів показалося більше побажаним і практичним, як тотальне перестроювання, уведено тепер на бандурах в Україні, про що буде згадано пізніше. А також ряд інших, вже менше важливих конструктивних змін, про які не згадуємо. За короткий час Капеля була забезпечена бандурами цього нового типу та бас-бандурами подібної конструкції, а рік пізніше те саме сталося й на англійській зоні в м. Гослярі, де народилася молода Капеля імени Леонтовича під керівництвом Григорія Назаренка. І так понад 60 нового типу бандур вийшло з-під рук братів Гончаренків та їх майстрів протягом двох років.

В цім сенсі брати Гончаренки приготували всі інструкції, навчали плеяду майстрів, з яких деякі й до сього часу не лишили цього ремесла. Одним з найкращих їх майстрів ще з Госляру в Німеччині, — роки 1947 і 48, — був Юхим Приймак, що опинився в Аргентині, тоді коли брати Гончаренки були вже в Америці. Незабаром вони стягли його до ЗСА, допомогли влаштуватися з працею і уможливили йому дальшу працю над бандурами. Тепер більшість бандур в Капелі Бандуристів вийшли з його майстерні. Його бандури вславилися гарним викінченням і чистотою звучання та перестройки. Петро Гончаренко зайнявся адмініструванням Капелі бандуристів, але не лишився ідеї підготування все нових майстрів бандур, бо тих, що лишилися при бандурах, було замало. І так в роках 1960-их з'явився вже тут підготовлений майстер, що зробив найбільше число бандур від усіх майстрів; це Павло Степовий з Грімсбі, Онтаріо. На початках він пробував робити не довбані, а клеєні бандури за принципом гітар. Вони мали сильний звук, але "бубоніли", тому пізніше, коли вже

найшлося джерело матеріалів, він перейшов на вибір довбаних бандур. Тому, що він їх дбайливо видобував, звук їх був сильний, короткий і м'який, хоч дещо бракувало чистоти й точности перестройки, бо, щоб того добитися, потрібно мати досить терпіння й музичальности, щоб не всі майстри мають.

Лише пару років в Детройті вдалося підготувати ще одного здібного майстра Василя Гірича, який виявився найбільш продуктивним, бо лише за два роки навчання й праці встиг уже зробити понад десяток хроматичних бандур, дотримуючися всіх вказівок свого вчителя Петра Гончаренка.

Бандури його відзначаються особливо гарним мистецьким викінченням верха, якому можуть позавидувати всі інші навіть давні майстри. Його бандури легкі, мають сильний м'який й короткий звук, хоч ще дещо бракує чистоти звучання, чого добитися в короткім часі нелегко.

Були і є ряд інших майстрів, які виробляють бандури типу братів Гончаренків, але лише принагідно, тому про них тут не згадуємо.

З жалем треба згадати, що майже всі майстри бандур не мали попередньої підготовки, ані теоретичної, ані практичної в ділянці виробу музичних інструментів і, очевидно, з браку достатньої компетентности в цій ділянці згодом відходять від приписів братів Гончаренків, вносями зміни, які ідуть не на користь, а на шкоду інструментові. Найбільше порушується припис тонкого видовбування й дека та міцного кріплення. Замість цього лишається багато баясту насподі, дека робляться грубші, ніби для скріплення. Також робляться зміни в сторону збільшення інструменту, погрубшення грифа, вживання пластикового лякування замість шеляку тощо. Все це в сумі веде до того, що звучання ослаблюється, збільшується тягучість його, інстру-

мент стає менше зручним для володіння тощо.

З наших промоторів еволюції бандури варто згадати Михайла Дяковського, родженого в Канаді. Він все експериментує з новими проектами бандур, пробував навіть виробляти їх з пластики. Спроба виявилася невдалою. Очевидно прийде час, що якийсь з його задумів увійде в практику. Бандурист — інженер Богдан Косак з Детройту випробовує ряд своїх проектів перестройки, які можуть незабаром появиться на бандурах. Давній бандурист сл.п. Василь Ємець з Каліфорнії практикував на великій бандурі, вистроєній хроматично, щоб оминати потреби в перестроювачах.

Треба згадати також і члена Капелі ім. Т. Шевченка, бандуриста Миколу Лісківського, який використовуючи доступні в теперішніх умовах обладнання, практикує нову систему видобування бандури так, що не потрібне кріплення дека. При цьому зберігається властивий бандурі характер звучання.

Як же ця справа представляється на Рідних Землях? Як уже було згадано, що від часу арешту Гната Хоткевича, аж до післявоєнного часу, ніхто не відважувався братися за удішення бандури. Лише півдесятка років після братів Гончаренків там вийшов зі своїм проектом концертної бандури давній майстер Іван Скляр. На існуючій вже раніше типі чернігівської бандури він увів перестроювачі тотальної перестройки (одночасної перестройки в усіх октавах) тоді коли брати Гончаренки увели індивідуальну перестройку (кожен тон окремо). Кожна з цих систем має свої переваги. Принцип і порядок перестройки в обох випадках лишався той самий. Чи це було запозичення, чи збіж — трудно сказати. Недоліком перестроювача Івана Скляра є його громоздкість. Це тяжка сталева споруда умонтована у верх-

ній обичайці бандури, збільшеної з тієї причини в розмірі. Така бандура важить 15 фунтів, тоді коли бандура Петра Гончаренка, яку він сам змайстрував, важить всього 5 і пів фунта. На бандурах конструкції І. Скляра можна грати лише чернігівським способом. Баси не мають перестройки, вистроєні хроматично, що утруднює розвиток техніки, вторування басами неможливе. Струни довгі, бракує солідної опори в точках залому, не приділено уваги характеристикам композиції струн і в наслідок всього цього звучання тягуче, не чисте, не властиве звучання бандур, а радше цимбал.

Перевагою цих бандур є те, що на них можна мати всі можливі тональності, тоді коли на бандурах конструкції братів Гончаренків можна мати лише 7 (половину можливих), отже до трьох-чотирьох дієзів і такого ж числа бемолів в ключі. Такої кількості тональностей в музичній практиці, зокрема кобзарській, є цілком досить, щоб достосувати бандуру до голосових можливостей будь-якого вокального ансамблю.

Поступ в еволюції бандури, який зробив майстер Іван Скляр, був у великій мірі сприятливий для поступу техніки визначних інструменталістів-професіоналістів, які в значній мірі опередили своєю технікою інструменталістів еміграції в ділянці класики, користуючися бандурами конструкції І. Скляра. Тут очевидно треба рахуватися й з тим, що бандуристи на еміграції можуть уділяти час для розвитку техніки лише принагідно поза годинами праці на хліб насущний.

У ті ж часи викладачем музики П. Івановим була сконструйована бандура, вистроєна хроматично, подібно до проекту Василя Ємця. На ній можна було виконувати складні твори, однак в повільнім темпі, до того техніка навчання дуже ускладнена. Тому такі бандури не нашли практичного застосування.

Існували й інші конструктивні зміни в бандурах, як на Рідних землях, так і на еміграції: уведення клявіатури, педалів для перестройки ногами тощо, але це все не були процеси позитивного характеру, навпаки, вони віддалили бандуру від її суттєвого, тому про них не варто згадувати, крім одного, — це застосування демпфера (глушника), що його практикує на своїй бандурі Петро Гончаренко при виконанні композицій з швидкими пасажами, коли затрачається чіткість на бандурах без демпфера. Бандура є демпфером звучить надзвичайно м'яко, всі її звуки виходять чітко, без найменшого зама-

зування, звучання кожного тону цілком коротке. Треба припускати, що саме так звучали автентичні бандури, які не мали на собі слідів металу.

Читачеві очевидно буде не легко уявити собі характер доброго й недоброго звучання бандур без порівняння. Щоб мати про це уяву, варто взяти записи на платівках теперішніх капель, київської йнашої славної Капелі бандуристів імени Тараса Шевченка під диригентурою Григорія Китастого. В переграх чи інструментальних записах кожен зразу відчуває цю різницю. Цей факт подивляє й захоплює також фахівців — музик на Рідних Землях.



*Жіночий квартет "Пласт"*

*кер. Р. Левицький*

*Галя Хамула, Ніля Левицька, Ліда Боянівська, Люба Ткачук*



*Володимир Луців*

## ВОЛОДИМИР ЛУЦІВ

Володимир Луців, уродженець Західної України. Співав уже з дитинства й, мабуть, успадкував цей талант від своєї співучої матері. Ще зовсім малим хлопцем брав участь у різних імпрезах льокальної "Просвіти". Коли вибухла II світова війна, опинився в Німеччині, а зразу після її закінчення, будучи гімназистом, 15-літнім вступив до Капелі Бандуристів ім. М. Леонтовича під керівництвом відомого кобзаря Григорія Назаренка. Цей видатний майстер збудив у молодого юнака палку любов до нашої славної бандури-інструменту, який на протязі століть стоїть у тісному пов'язанні з життям українського народу. У Назаренка учився грати на бандурі. Студії співу почав у місті Брадфордї, у місцевого учителя, а згодом продовжував їх у Лондонській Консерваторії "Святої Трійці" в класі професора Сорп Бейтса. Згодом, після вдалих іспитів був прийнятий до славної державної консерваторії в Римі, Святої Кекилії, та, остаточно, після 4-ох років завершив ці студії у Лондонї у проф. Густава Захера.

Володимир Луців постійно живе у Лондонї з дружиною Лесею і донечками Анною і Оксаною. Дуже виrozumіла дружина Леся, яка має вельми приємний голос, часами виступає разом зі своїм чоловіком. Її голос записаний на декотрих платівках В. Луцева. Крім своїх чисто професійних занять В. Луців є знаний із своїх статей на музичні теми, репортажів про свої подорожі, і взагалі жваво цікавиться і уділяється в українському житті. Поруч з цим він цікавиться образотворчим українським мистецтвом і з великою любов'ю колекціонує причетні до нього пам'ятки. Його приватна збірка образів, ікон, різьб та древніх друків є мабуть найповажнішою у Великій Британії.

Він також знаменитий організатор великих турне. Наприклад, він зорганізував два турне із Європи до Канади і ЗСА чоловічого хору "Гомін" та танцювального Ансамблю "Орлик" з Англії. Два турне т. зв. "Візантійського хору" д-ра М. Антоновича з Голяндії до ЗСА і Канади. Також турне великого хорового і танцювального ансамблю "Чайка" з Канади до Європи. Турне чоловічого хору "Прометей" із Філядельфії, ЗСА до 4 країн: Англії, Франції, Німеччини та Голяндії. Це кобзар із великим організаційним хистом і знанням. Отримав два відзначення особливого характеру за свою працю в українському мистецтві в країнах Західної Європи й заокеаном.

Перше відзначення це грамота признання артистові, співакові і бандуристові Володимирові Луцеву за доволітню і повну посвяту працю в українському мистецтві в українській діяспорі, яку передав маестрові Український Конгресовий Комітет Америки за підписом його президента проф. Лева Добрянського.

Друге відзначення це — Почесна Грамота, видана Володимирові Луцеву Радою для справ Культури при Секретаріятї СКВУ за підписом голови Ради д-ра Богдана Стебельського і секретаря мігра Івана Кузева, надіслана маестрові у травні 1981 року.

Володимир Луців мав уже понад 2,000 виступів у майже 20-ти країнах світу. Десятки виступів по радіо і телевізії та на сценах великих театрів.

До його здобутків треба зарахувати здобуття першої нагороди і Европейської чаші на міжнародному конкурсі співаків у Бельгії, одержання срібної медалі за виступи на кораблях велетнях "Королева Єлисавета" і "Королева Мері", далі, одержання почес-

ної грамоти Стейту Массачусетс з рук її колишнього губернатора достойного А. Вольпе, ключа і грамоти міста Клівленду, одержані з рук садника цього міста, достойного Ральфа Перка.

Володимир Луців відомий також із своїх численних платівок і являється під сучасну пору одним із найпопулярніших наших мистців у вільному світі, як також треба його зарахувати до беззаперечних пропагаторів української пісні, музики і культури у Західному Світі.

До головних виступів Володимира Луцева треба у першій мірі зарахувати його виступ у славній на цілий світ Академії Святої Кекилії у Римі, далі його виступи у театрах: "Театро деле Маскере", "Театро Деї Сатірі", його кількратні виступи по радіо і телевізії, "Програма Націонале", виступ у великій залі Базиліки св. Льоренца у Неаполі і т.д.



У Швейцарії його записи українських пісень для "Радіо Свіцера Італіана", його телевізійні виступи у Швейцарії у Люгано, програма "Джостра" і т.д.

У Великій Британії. У Королівському театрі "Альберт Гол", у королівському театрі "Фестиваль Гол", у королівському театрі "Друлі Лейн", у "Вікторія Паляс", "Фрі Трейд Гол", "Паляс Театр" і т.д. У радіо і телевізії Б.Б.С., у радіо і телевізії Ай-Ті-Ві. У Валійському радіо і телевізії у Шотландському радіо і телевізії. У всіх найбільших театрах Великої Британії і т.д.

Володимир Луців виступав у таких країнах світу: Італії, Швейцарії, Франції, Бельгії, Голландії, Австрії, Німеччини, ЗСА, Канаді, Ізраїлю, Австралії, Гібральтарі, Бермудських Островах, Багамських Островах, Канадійських і т.д.

**VLADIMIR LUZIV** was born in the Ukraine and first studied the bandura at the age of 16 with the famous bandurist Gregory Nazarenko. He was the youngest member of the Bandura Orchestra and Choir directed by the same maestro. He studied voice at the Trinity College of London and at the Conservatory of Santa Cecilia at Rome. Having already given many concerts in England (where he appeared at the Royal Albert Hall), Belgium, Italy, Austria, Germany, France and Switzerland, he is an artist of international repute. His successes also include many radio and television appearances in these countries.

## ІСТОРИЧНА КОБЗАРСЬКА ПОДІЯ НА СКВУ



Фото І. Процик

Перед і після IV Світового Конгресу Вільних Українців, українська преса була переповнена справами Конгресу. Читачі української преси навіть могли догадуватися, хто найкраще був прихований на якомусь там поверсі розкішного готелю. Було й описано, які наші репортери, "тихі герої", терпеливо висідали всі наради... і т.д. і т.п.

Однак ці "тихі герої" — наші "газетярі" не були аж такими терпеливими, бо на заключній маніфестації СКВУ, в них, напевно вже перетомлених, терпець лопнув. Вони позникали і залишили перші ряди, призначені для преси, порожніми.

Таким чином вони пропустили поважний момент — унікальну подію — хто знає, може й неповторну подію.

Правда, всі газети згадали про даний момент (хтось може переказав, або щось може таки і самі почули). Але ніхто не збагнув важливості цього моменту, бо хтось навіть написав у пресі про цю подію підрядним реченням, так нібито це була буденна чи просто банальна подія:

"Після виступу 148 бандуристів..., говорив такий то такий..."

Боже! Це звучало, неначе скрізь, на кожній академії, на кожному пікніку, збирається і виступає 148 бандуристів.

У західньому світі ми напевно настільки вже привикли до розкішних і величавих подій, що навіть не усвідомили собі, що виступ 148 молодих бандуристів на IV СКВУ, на одній сцені, це нечувана подія. Ще ніколи та-

кого не було у вільному світі, і хто знає, чи й в Україні будь-коли разом грало стільки бандуристів на одній сцені. Та ще не дуже давно, із початком 20-го століття, по всій Україні ледве було півтори сотні бандуристів — по всій Україні, включно з Сибіром. А тут на IV Світовому Конгресі Вільних Українців 4-го грудня 1983 р. в Торонто, Канаді, не на Україні, зібралось і виступило на одній сцені півтори сотні кращих молодих бандуристів із усіх закутків США і Канади, і всі разом грали.

Цим збірним ансамблем бандуристів керував найстарший наш кобзар, хормайстер Григорій Трохимович Китастий — композитор, один з чотирьох ще активних з оригінальних вихідців членів — Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка, якої він є довголітнім диригентом.

Коли бандуристи виходили на сцену, люди були заскочені, зачаровані — бандуристи ідуть та ідуть... у своїх барвистих повних народніх строях, в жупанах, ідуть та ідуть... Глядачі одні "охкали та ахкали", другі оплескували, інші пробували стримувати уперті сльозини радості... або сльозини смутку пригаданого минулого. Коли диригент підняв руки і всі бандуристи разом піднесли свої інструменти — в цю мить багатотисячна публіка замерла. Моя знайома між глядачами казала, що "в неї серце спинилося", а інші, вона казала, дивилися, неначе зачаровані, не знали, чи то дійсне, чи їм спинилося — неначе море кобзарів.

Для самих виконавців це також був історичний момент — це ж вони, ті, що зробили історичне досягнення (або, як популярно кажуть, рекорд побили численністю). Ці бандуристи — це молоді (часом другого-третього покоління) люди різних професій, різних зацікавлень — але усі мають одне спільне — любов до української спадщини, до українського кобзарства.

Ці бандуристи мали тільки два місяці приготувати призначений, нелегкий репертуар. По своїх окремих місцевостях вони сходилися по два-три рази на тиждень і працювали довгими годинами над репертуаром. Тоді, залишивши працю, науку, школу українознавства, бандуристи із усіх закутків північного континенту вибралися різним транспортом: по дощі, на льоду, по снігу, на суботу в Торонто на одну і єдину спільну пробу — день перед виступом на СКВУ.

На пробі, дивлячись на цей великий збір молодих людей з бандурами, хто подумав би, що їх можна б музично звести до купи. Але це не була звичайна молодь, це були здисципліновані, досвідчені молоді бандуристи-співаки, хоча кілька з них мали тільки по 12-13 років. Ці бандуристи мали добрих інструкторів, тяжко працювали і добре були підготовані. Чимало з них бували на кобзарських таборах і вже грали під диригентурою майстра Г. Китастого. Тому, без великих труднощів, за кілька годин спільної проби в Торонто, Г. Китастий звів усе до купи — інструментальні й хорові партії — в одну величезну гармонійну музичну красу, кобзарську симфонію, до цього часу ще не бачену.

Варто таки пригадати, що подібний виступ один раз вже був. Але це був тільки подібний. У 1969 р., 9 березня в Детройті на 50-ліття Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка у аудиторії ім. Форда. На сцені були Капеля ім. Т. Шевченка — під кер. Г. Китастого та шість ансамблів бандуристів, а саме: з Дітройту — сумівський ансамбль, кер. П. Потапенко; ансамбль Кобзарської школи, кер. Мик. Лісківський; анс. Православної Ліги, кер. Пет. Китастий; з Чикаго — ансамбль ОДУМ-у, кер. А. Лупло; з Віндзора — ансамбль під кер. Є. Цюри; та з Торонто — одумівський ансамбль ім. Г. Хоткевича, кер. Валя Родак.

В Детройті, 1969 р. крім однієї або двох точок всі ансамблі грали окремо. Також, в Детройті, як Капеля, так і всі ансамблі були доповнені додатковими хорами. Натомість, в Торонто на маніфестації СКВУ було 148 бандуристів, інструменталістів-співаків, які грали і співали. До речі, багато з тих бандуристів на СКВУ — це вже діти тих, що колись брали участь в Детройті в 1969-му році.

На маніфестації підчас СКВУ в Торонто збірний ансамбль виконав: "Думи мої" — народна пісня до слів Т. Шевченка, "Кант про страшний суд" — обр. П. Демуцького, "Ой, з-за гори кам'яної" — обр. М. Леонтовича, "Байда" (інстр. твір) — муз. Г. Хоткевича, "Дударик" — обр. М. Леонтовича і "Марш молодих" — сл. І. Багряного, муз. Г. Китастого.

Плянування цього великого виступу почалося десь при кінці літа звичайним зверненням члена президії СКВУ і підготовчого комітету д-ра Мик. Кушпети до керівника ансамблю бандури-

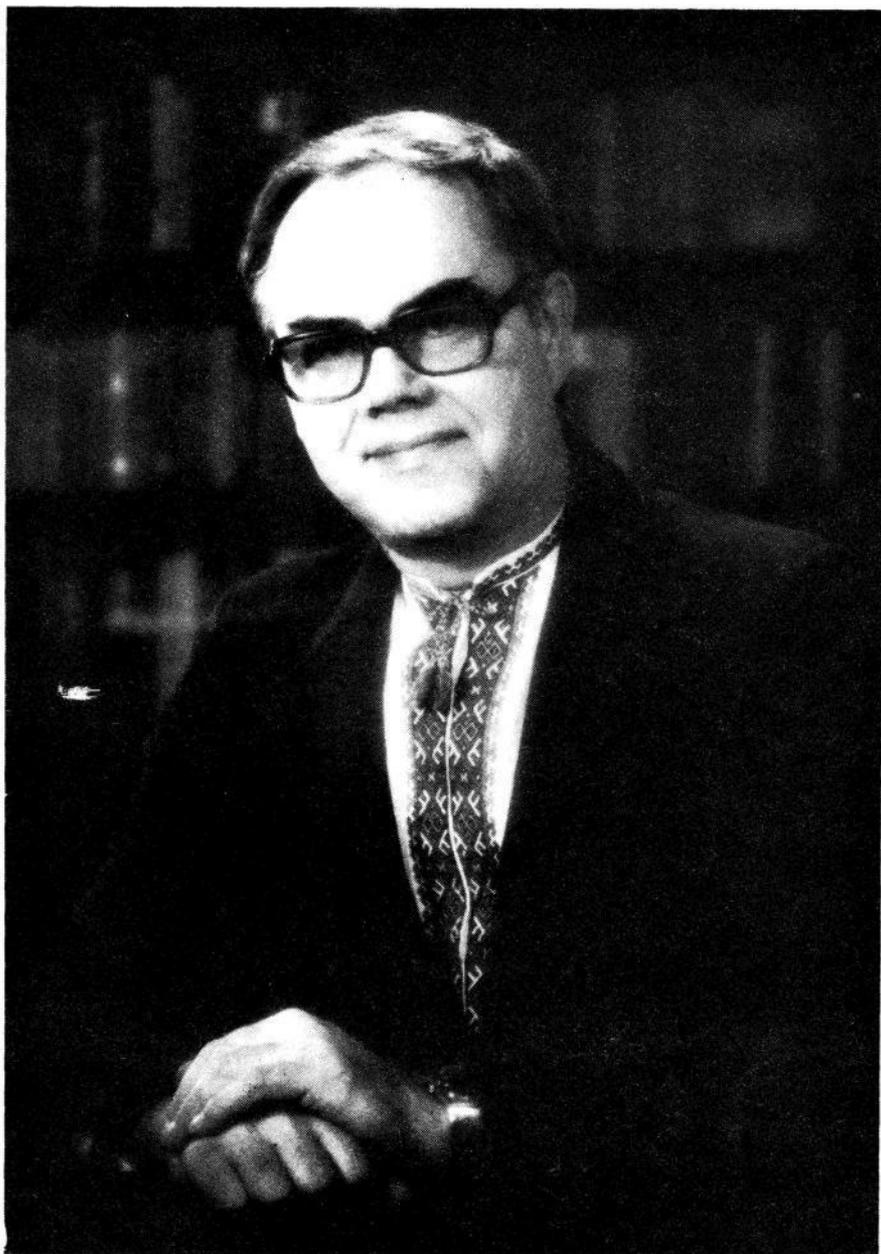
стів ОДУМ-у в Торонто Валі Родак. Вона поширила ідею й нав'язала контакт з Товариством Українських Бандуристів, яке очолює Віктор Китастий. Їхнім старанням і працею, та з патронатом Капелі ім. Т. Шевченка, це все дійшло до історичної події українського кобзарства, найбільшого збору бандуристів на одній сцені.

Для молодих бандуристів ця вся подія виступу на СКВУ — підготовка, поїздка, генеральна проба, гостинність місцевих людей, які порозбирали приїжджих бандуристів по домах — усе це буде гарним незабутнім спомином. Із усіх бандуристів у вільному світі, а їх вже багато, 148 могли б колись похвалитися (може і своїм онукам), що "в якомусь то році, на якомусь то конгресі в Торонто, він чи вона були одними із півтори сотні бандуристів, що перший раз виступили в такій великій кількості під диригентурою одного із найславніших кобзарів-композиторів — Григорієм Трохимовичем Китастим.



*Григорій Трохимович Китастий (по середині) між старшими членами Ансамблю Юних Бандуристів філії ОДУМ-у Чикаго, після виступу в Торонто на СКВУ, з лівого боку стоїть Ол. Пошиваник — кер. Ансамблю.*

**КЕРІВНИКИ АНСАМБЛІВ  
АДМІНІСТРАТОРИ ШКІЛ**



*Олексій Пошиваник  
Керівник Ансамблю Юних Бандуристів  
ОДУМ-у в Чикаго.*

## ОЛЕКСІЮ, БЕРИ НАШИХ ДІТЕЙ ТАКОЖ...

Мова тут про Олексія Пошиваника — теперішнього керівника Ансамблю юних бандуристів ОДУМ-у в Чикаго.

Коли 1959 року 20-літнім юнаком Олексій приїхав з Франції до Чикаго, то зразу звернув на себе увагу тим, що завзято грав на акордеоні та любив українську пісню. Через те він був бажаний в товаристві, у всіх одумівських "вилазках"-прогулянках: "...А хто грає, того знають і дякують люди." Але й за науку Олексій не забував, бо ж приїхав без англійської мови, та й української ніде було вчитися у Франції. Тож він наполегливо взявся до мови. Та горе було в тому, що "Онкел Сем" Олексія також "сподобав". Пів року після приїзду "запросив" нашого раба Божого на службу до себе. Треба було йти...

Олексій не розгубився: він взяв із собою свій інструмент і там у касарнях в американській уніформі вигравав українські жалісливі мелодії, що й вояки-сусіди часто "пускали сльозу", а деякі навіть просили вже перестати... Між іншим, там, у війську в Мюнхені, він віднайшов українське товариство, відвідував пластові й сумівські табори та брав участь у танцювальному ансамблі в Лудвігсфельді. Там також, Олексій Пошиваник написав перший свій допис до преси, навіть не усвідомлюючи собі тоді, що це буде початок його "журналістичної кар'єри".

Повернувшись з війська, він знов береться до науки. Але також і не покидає громадської праці. Це вже, мабуть, в його крові. Його вибирають на голову філії ОДУМ-у в Чикаго, де праця саме дуже розгорялася. 1964 року засновується Одумівський ансамбль бандуристів, до якого запрошують з Каліфорнії Григорія Китастого. Це був перший одумівський ансамбль в Америці. До нього, звичайно, пристає

наш ентузіаст музика — Олексій, де він швидко вибивається своєю впертою послідовною працею. А "через ту бандуру" він знайомиться й одружується з пластункою Дорою, з дому Турула, яка його розуміє і сприяє.

При тому, звичайно, Олексій працює на прожиття і одночасно вечорами (за сім років) кінчає педагогічний факультет на університеті Нортістерн Іллінойс, уже з сином і дочкою на колінах. Закінчує також два роки українських педагогічних курсів та курси при УКУ. Уміжчасі вибирають його на довші роки, як редактора сторінки ОДУМ-у при "Українських вістях", згодом і на голову ОДУМ-у в США. Своїм дітям, Павлові й Моті, коли ще були малими, Олексій в руки дає маленькі бандури, які сам зробив, щоб їх вчити завчасу. От, майстер до того! Коли стали організовувати влітку кобзарські табори ОДУМ-у в Канаді, Олексія просять на коменданта. На жаль, одумівський ансамбль в Чикаго поступово занепадає, бандуристи "старіються".

І ось 1980 року друзі Олексія — колишні бандуристи, що вже також мали своїх дітей, бачивши, як діти Олексія гарно грають — уже й на сцені виступають, стали просити: "Олексію, бери й наших дітей вчити"! Олексій погодився. І так зав'язується Ансамбль юних бандуристів ОДУМ-у. Зрештою, треба було рятувати ситуацію і славу Ансамблю, що донедавна був гордістю всього Чикаго. Спочатку було 6 чи 7 дітей. Незабаром ця громадка солідно зростає. Але не без труднощів. Одні діти приходили, інші відходили (часто тому, що батьки "не мають часу" возити дітей на пробу). Дехто думає, що дитина посидить кілька разів на лекції і буде вже банду-

ристом-віртуозом... Деякі батьки нарікають на довгі проби, що керівник занадто "мучить їх мазунчиків". Іноді стає боляче, що часом люди не доцінюють праці юного ансамблю, не оцінюють рідної культури — нашого кобзарства. Проте це все нашого відданого керівника не розчаровує: він любить цих малят, послідовно працює і досягає успіхів. Починають виступати, захоплення зростає. І саме цей успіх, цей позитивний вислід праці — це найпереконливіший чинник. Це найдужче притягає все нових і нових бандуристів. Порядок хоч кому імponує. Їх уже близько 30! Як приємно, просто зворушливо слухати цих малих бандуристів, що вже не тільки грають, а й співають. Так, грають і співають! Це ж дуже важлива конкретна робота, тут заслуга Олексія Пошиваника величезна. Добре народня приповідка каже, що "не святі горшки ліплять". Важливо мати охоту і послідовність, решту можна набути. Ось, наприклад, Олексій уже і працює над "полтавкою" — робить концертну бандуру полтавського стилю, із перестроювачами.

Мабуть не помилимося, коли скажемо, що вершком успіху цих юних бандуристів і їх керівника був виступ на IV СКВУ в Торонто разом із іншими кращими бандуристами США і Канади числом 148 під дири-

гентурою нашого найславнішого бандуриста Григорія Китастого. Тут Китастиий диригував трьома генераціями бандуристів! Ось, як сходить зерно, ним посіяне. Це нам усім велика радість, що й Чикаго "не пасе задніх". Адже з Чикаго пішла бандура по інших філіях ОДУМ-у, то приємно, що традиція Чикаго продовжується.

Та крім музики Олексія Пошиваника має ще багато "посад" у громаді. Тепер він голова ЦК ОДУМ-у, віцепрезидент каси "Самопоміч" в Чикаго, вчитель школи українознавства, член громадських комітетів і пильний кореспондент-фотограф. А для "розваги" чи відпруження Олексій знаходить ще час (і де він знаходить той час?) бути механіком — забавлятися із спортовими автами та виробом нових прототипів "полумашин" — "le half car" це причепка зроблена із задньої половини автомашини.

Отже, ми не помилилися колись, як говорили йому: "Олексю, та з Тебе ще, чого доброго, будуть люди!" Так. З нього, безперечно, "вийшли люди". Тож прийми, Олексю, від нас, давніх друзів, наше щире "п'ять"! А ти, бандуро, грай, грай, грай...

*Дм. Грушецький*

---

### ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ ЖУРНАЛУ "БАНДУРА"

Через збільшення коштів видання на 65%, журнал опинився в скрайних матеріальних обставинах. До цієї кризи спричинились також післяплатники. Ми були змушені перевести збірку фондів і таким чином видати подвійне число.

Звертаємось до Вас усіх з усердним проханням вирівняти залежність і заплатити передплату один рік наперед.

Ті що є в стані, просимо допомогти нам продовжувати видавання журналу складаючи свій даток на ПРЕСОВИЙ ФОНД.

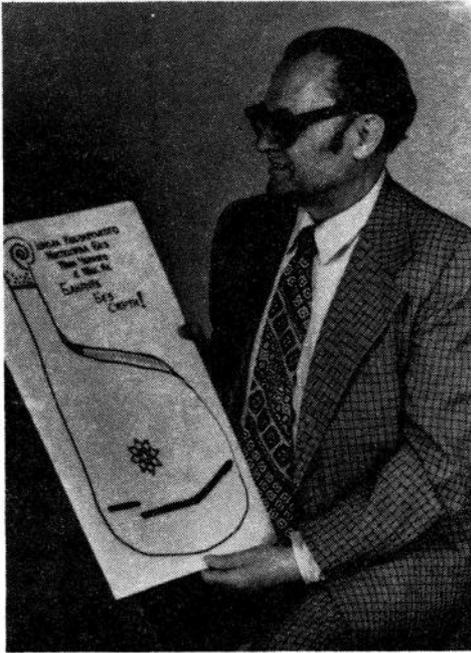
Закликайте своїх друзів і приятелів стати передплатниками.

Нехай журнал "БАНДУРА" буде Вашим подарунком для Ваших друзів і знайомих з нагоди ім'янин, дня народження, різдвяних свят.

**ЩИРЕ СПАСИБИ!!!**

---

## М. ЧОРНИЙ МАЄ МІСЦЕ У ПРАЦІ ДЛЯ СВОГО НАРОДУ



*М.Д. Чорний — адміністратор Школи Кобзарського Мистецтва в Н.Й.*

В одну з останніх субот грудня минулого року я мав нагоду бути гостем на несподіваному прийнятті Школи Кобзарського Мистецтва в честь адміністратора ШКМ і її організатора Миколи Чорного. Прийняття було дуже зворушливе, бо можна було бачити подяку молодих бандуристів для людини, яка всеціло віддала себе їм і їхній школі. Це Батьківський комітет за ініціативою Марії Йовик улаштував несподівані ім'янини для Миколи Чорного, великого ентузіаста бандури, який цю школу вивів на високий рівень патріотизму і мистецтва; і сьогодні його молоді бандуристи і бандуристки відомі зі своїх виступів і серед українського громадянства і серед американського.

Тому слід говорити про цю людину, яка своєю відданістю та діяль-

ністю, посвятивши весь свій вільний час культурній праці для свого народу, зробила багато для нього.

Були на цьому вечорі добродії Школи КМ, яких М. Чорний з'єднав для корисного діла. Знаючи, що сам М. Чорний не бандурист, питали вони, що вплинуло на нього, що він віддався цій праці? Він розповів, як це було: його доня колись виступала з бандурою в Квінсі, де теж грали дві оркестри під керівництвом відомого маестра з "Радіо-Ситі Мюзік Голл"; але єдину бандуру оркестра вітала стоячою овацією. Тоді М. Чорний, збуджений величчю рідного мистецтва, постановив віддати свій час бандурі і зорганізувати школу гри на ній. Першими студентами ШКМ стали Ірена Чорна і Ярослав Стахів. Учив їх отець Сергій Кіндзерявий-Пастухів.

У 1973 році на "Просфорі" хору "Думка" виступили тоді ще початківці ШКМ Ліда Чорна, Галя Гарматій і Марко Івасиків. Вони здобували великий успіх і приєднали шанувальників бандурі і школі: присутні на "Просфорі" всім відомі патріоти і добродії подружжя Шумейки жертвували на закуп п'яти бандур, щоб ця школа існувала. Щедрий жест подружжя Шумейків може бути прикладом, як допомагати нашій молоді нести українські музичні скарби в світ.

При школі гри на бандурі М. Чорний організував Батьківський комітет як допоміжне тіло у праці школи. За час існування ШКМ навчалось тут майже двісті учнів. Тепер в Ансамблі школи є 26 бандуристів, якими керує бандурист-віртуоз Юліян Китастих.

При ШКМ видається "Кобзарський листок", бюлетень, про який недавно померлий славетний бандурист

Василь Ємець писав: "Ваші кобзарські листки зворушили мене до сліз, бо ж це вперше в історії українського кобзарства на чужині започатковується щось небачене".

Микола Чорний не спинився на бюлетені, а взявся далі за видання журналу "Бандура", що появляється квартално третій вже рік.

М. Чорний веде вміло працю зовнішніх зв'язків, щоб знайти не-український світ із бандурою, українським народним інструментом. Молоді бандуристи виступають для не-українців, яким подобається бандура, а це безперечно приносить добро українському імені.

Бандуристи з успіхом брали участь у святкуванні століття українського поселення в ЗСА і 200-ліття Америки, наші бандуристи мали свій "флот", що їхав вулицями Нью Йорку; їх бачили кілька мільйонів глядачів з різних країн світу. З неменшим успіхом Ансамбль бандуристів виступав під час засвічення "Ялинки" у Ракефеллер Центрі, де їх виступ передавано по телевізіях в Америці. Таких виступів було багато, і це заслуга М. Чорного.

На вечорі-іменинах в суботу були представники обох українських церков, знайомі і приятелі Миколи Чорного, всі бандуристи та їхні батьки.

Марія Йовик з Ларисою Лисняк в таємниці підготували цей вечір у великій їдальні ресторану в Українському Народному Домі. Пана адміністратора, нічого не підозріваючого, Ансамбль привітав "Полтавським маршем", а відтак всі присутні заспівали йому "Многая літа". М. Чорний був дуже зворушений, і щойно по деякій мовчанці подякував за так гарний вияв прихильності до нього. Це трапилось йому "вперше в житті".

М. Йовик приготувала український колач з однією великою і десятьма меншими пташками, які символізу-

вали десять років праці, проведеної Миколою Чорним, для ШКМ. Більша, одинадцята, пташка з побажаннями символізувала наступні десять років і більше, бо М. Чорний і далі працюватиме для школи, для української молоді і для України.

В час вечері у родинній атмосфері вечора Ансамбль під керівництвом Юліана Китастого виконав кілька народних пісень, поважних і жартівливих.

Цей несподіваний вечір дав і приємність присутнім і чималий матеріальний прибуток для ШКМ, бо гості склали гарний подарунок для Школи Кобзарського Мистецтва: подружжя Віра і Антон Шумейки — тисячу доларів, пан Пирський — п'ятсот доларів, д-р Шпитко — сто доларів, СУМ — п'ятдесят, Марія Душник — двадцять п'ять доларів. За це добродіям оплесками і співом "Многая літа" дякували бандуристи; найбільше з усього цього радів Микола Чорний, бо його діло не минає даремно, а приносить добрий плід для нашого усіх добра.

*Іван Йовик*

*"Свобода", четвер, 25-го лютого 1982*

\*\*\*\*\*

## **СКЛАДАЙТЕ ПОЖЕРТВИ**

**НА**

**ПРЕСОВИЙ ФОНД**

**КВАРТАЛЬНИКА**

**„БАНДУРА”**

\*\*\*\*\*

## NICK CZORNY

### ADMINISTRATOR SCHOOL OF BANDURA IN NEW YORK

Mr. Nick Czorny has invested much time, effort and enthusiasm as administrator of the New York School of Bandura. Because of his endless amount of energy, the school has grown in numbers and popularity in the last ten years, becoming one of the most successful and largest bandura schools in the Free World. Besides earning fame in the Ukrainian community through countless performances of the ensemble, sponsoring workshops that provided both New Yorkers as well as out-of-towners with the opportunity to learn more about the bandura, and their latest endeavor in promoting the Bandura magazine, the New York School of Bandura has been acclaimed at international affairs and was just recently awarded the "Performers of the Year" Award by the Slavic American Association.

It is no wonder then, that on December 19, 1981, members of the Ukrainian community of New York, honored Nick Czorny at a surprise banquet. Mrs. Maria Jowyk, a member of the Parents' Association of the New York School of Bandura came up with the idea for the celebration, and with the help of other parents, students and the musical director of the school, Julian Kytasty, carried it through.

Under the pretense that someone was going to donate a large sum of money to the school, Orest Baransky, the school's accountant, got Mr. Czorny down to the hall. As he came walking through the doors, thirty bandurists struck up a lively march, leaving Mr. Czorny quite stunned.

The evening continued with a string of surprises. First, members of the school presented their administrator with a traditional "korovay" bearing ten birds. Each bird stood for one year of the school's existence, and with each one came a wish for the next ten years, some that represented the hope that the school will continue to prosper, and advance to a hall like Carnegie Hall, and eventually be able to

perform in the capital of a free Ukraine.

As the evening went on, many wishes were conveyed from people who weren't able to attend, and in particular from Maestro Hryhory Kytasty, patriarch of the entire bandura community. The ensemble performed a few more numbers during the evening, and presented Mr. Czorny with a gift, a leather briefcase with a bandura engraved on it, made by Roksolana Klymuk. Bohdanna Woliansky, on behalf of the "Promin" vocal ensemble, also presented Mr. Czorny with a leather cassette, in the form of a bandura, thanking him for his work and enthusiasm to work with young people.

The highlight of the evening, however, was a medley of Ukrainian folk songs, done in a satire form making light of the trials and tribulations faced by the Czorny Family, trying to cope with the ambitions Mr. Czorny set for the school. Julian Kytasty and Mykola Deychakiwsky were the hit of the evening with their humorous performances.

Also present were three priests of the Ukrainian Catholic and Ukrainian Orthodox rites from the New York area; Rev. Sebastian Shevchuk, pastor of St. George Ukrainian Catholic Church, Rev. Ivan Tkaczuk and Rev. Wolodymyr Bazylewsky of the Ukrainian Orthodox Church. Each expressed their gratitude and appreciation for the work Mr. Czorny put in for the good of the community. Father Shevchuk gave a particularly moving speech entailing the hours each weeknight, weekends and any other free time spent working for the school by Mr. Czorny. Father Shevchuk said that in order to achieve the successes reached, a man would have to have his heart in the projects he attempted. This couldn't be more than in the case of Mr. Czorny and his efforts on behalf of the Bandura School.

As members of the school expressed in a card, "The New York School of Bandura without Mr. Czorny is like a bandura without strings."

*Lilia Opanashchuk*

## МОЛОДІ ТАЛАНТИ



*Микола Дейчаківський*

Mykola (Bamboola) Deychakiwsky was born January 23, 1959 in Cleveland, Ohio. At the age of 13 he began studying bandura with maestro Hryhory Kytasty and three years later became the then youngest member of the Ukrainian Bandurist Chorus. Mykola says that he will perform with the chorus "till I die."

In 1979, Mykola received a BA in chemistry from Case Western Reserve University where he minored in music, and in 1983 he completed his MBA at Columbia University. He also attended Harvard University Summer School's Ukrainian Studies in 1978 and 1979.

Mykola is a member of the bandura ensemble "Echo of the Steppes," a group who's repertoire includes pieces he has written and arranged e.g. "Bandurna Rozmova," "Nash Otaman Hamaliya." He also sings with the vocal ensemble "Promin."

Between the years 1975 and 1981, Mykola took an active part in many bandura camps and workshops, holding at various times the positions of instructor, director, and administrator.

Mykola lives in New York where he works as a supply analyst for the Mobil Oil Corporation.



*Капеля бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті*

Банкура Резмова

Мукана  
Делиракиткан  
в.р. М.Д. (1)

The first system of music is written in treble and bass clefs with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). It consists of four measures. The melody in the treble clef begins with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. The bass clef accompaniment features a steady eighth-note pattern. A square box containing the number '1' is located at the beginning of the first measure.

The second system continues the piece in the same key and time signature. It also consists of four measures. The melody in the treble clef continues with eighth notes. The bass clef accompaniment includes some chords with accidentals. A handwritten note 'gum. gliss' is written above the final measure of the treble staff.

The third system is marked with a square box containing the number '2' at the beginning. The time signature changes to 2/2. The first measure of the treble staff contains a whole note chord. The second measure features a sixteenth-note scale in the treble clef. The bass clef accompaniment consists of quarter notes. Slashes are used in the second and fourth measures of the bass staff to indicate a change in the accompaniment.

The fourth system continues in 2/2 time. It consists of four measures. The treble clef features a melody with eighth notes and accents. The bass clef accompaniment consists of quarter notes with some chords. The system concludes with a final chord in the bass clef.

First system of a musical score in G major, 4/4 time. It consists of three staves: a vocal line with a treble clef and a key signature of one sharp (F#), and two piano accompaniment staves (treble and bass clefs). The vocal line features a melodic line with eighth notes and rests, while the piano accompaniment provides harmonic support with chords and moving lines.

Second system of the musical score, marked with a circled '3' and a star symbol. It features a grand staff with a bass clef on the left and a treble clef on the right. The bass staff contains a melodic line with eighth notes, and the treble staff contains a chordal accompaniment with some rests and a double bar line.

Third system of the musical score, featuring a grand staff with three staves (I, II, and bass). The top staff (I) has a treble clef and contains a melodic line with eighth notes and rests, marked with '8va' and a dotted line. The middle staff (II) has a treble clef and contains a chordal accompaniment. The bottom staff has a bass clef and contains a bass line with eighth notes.

Fourth system of the musical score, featuring a grand staff with three staves (I, II, and bass). The top staff (I) has a treble clef and contains a melodic line with eighth notes and rests, marked with '8va' and a dotted line. The middle staff (II) has a treble clef and contains a chordal accompaniment. The bottom staff has a bass clef and contains a bass line with eighth notes. The system concludes with a double bar line.

Handwritten musical score system 1. It consists of three staves: a treble clef staff at the top, a middle staff with a treble clef and the label "Eva..." below it, and a bass clef staff at the bottom. The music is in a key with one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The first staff contains a melodic line with eighth and sixteenth notes. The middle staff contains a similar melodic line. The bass staff contains a bass line with eighth notes and rests. There are two double bar lines with repeat signs in the bass staff.

Handwritten musical score system 2. It consists of three staves: a treble clef staff at the top, a middle staff with a treble clef and the label "Eva..." below it, and a bass clef staff at the bottom. The music continues in the same key and time signature. The first staff has a melodic line with some rests. The middle staff has a melodic line with rests. The bass staff has a bass line with eighth notes and rests.

Handwritten musical score system 3. It consists of three staves: a treble clef staff at the top, a middle staff with a treble clef, and a bass clef staff at the bottom. Above the first staff is the instruction "al Fine" with a circled "4" below it. The first staff contains a complex rhythmic pattern with many beamed notes. The middle staff contains a melodic line with eighth notes. The bass staff contains a bass line with eighth notes and rests. There are two double bar lines with repeat signs in the bass staff.

Handwritten musical score system 4. It consists of three staves: a treble clef staff at the top, a middle staff with a treble clef, and a bass clef staff at the bottom. The first staff contains a complex rhythmic pattern with many beamed notes. The middle staff contains a melodic line with eighth notes. The bass staff contains a bass line with eighth notes and rests.



Handwritten musical score for piano, consisting of four systems of three staves each. The notation includes treble and bass clefs, a key signature of one sharp (F#), and various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings. The first system shows a melodic line in the treble and a bass line in the bass. The second system features a more complex texture with chords and a moving bass line. The third system continues with intricate patterns in both hands. The fourth system concludes with a double bar line and repeat signs.

Handwritten musical score system 1, consisting of three staves (treble, middle, and bass clefs). The music features complex rhythmic patterns with many beamed notes and rests. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a middle clef. The third staff has a bass clef. There are several dynamic markings, including accents (>) and slurs. The system ends with two double bar lines with repeat signs.

Handwritten musical score system 2, consisting of three staves (treble, middle, and bass clefs). The music continues with complex rhythmic patterns. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a middle clef. The third staff has a bass clef. There are several dynamic markings, including accents (>) and slurs. The system ends with two double bar lines with repeat signs.

Handwritten musical score system 3, consisting of three staves (treble, middle, and bass clefs). The music continues with complex rhythmic patterns. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a middle clef. The third staff has a bass clef. There are several dynamic markings, including accents (>) and slurs. The system ends with two double bar lines with repeat signs. The text "DST Fine" is written above the first staff.

Handwritten musical score system 4, consisting of three staves (treble, middle, and bass clefs). The music continues with complex rhythmic patterns. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a middle clef. The third staff has a bass clef. There are several dynamic markings, including accents (>) and slurs. The system ends with two double bar lines with repeat signs.



---

### НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЗЛОЖИЛИ:

Його Високопреосвященство Митрополит Мстислав .....	20.00
Григорій Бажул — Австралія .....	130.00
Школа Кобзарського Мистецтва в Н.Й. ....	100.00
Д-р Д. Павлишин .....	25.00
Ліда Чорна .....	15.00
Д-р Тищенко .....	50.00
Н. Антоненко .....	13.00
Д-р Л. Музичка .....	8.00
Д-р Р. Дrajньовський .....	8.00
Д-р І. Куйдич .....	8.00
Н. Галіон .....	6.00
М. Корінець .....	10.00
П. Потапенко .....	50.00
В. Юркевич .....	20.00
М. Сурмач .....	50.00

---

### НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ

Одного разу Василь Стефаник підходить у кав'ярні до Хоткевича, який сидить за столиком і швидко пише сторінку за сторінкою.

— Я не розумію, як ви можете так багато і так легко писати?

Хоткевич на це відповідає:

— Бачите, така вже несправедливість на цьому світі. Вам досить написати кілька сторінок щоб сказали що ви маєте талант, а мені треба цілу книжку.

### ДОБРИЙ СМАК

— Гнат Мартиновичу! — звертається до Хоткевича один із його приятелів.

— Я насправді забув який день ви найкраще любите святкувати — іменини чи день народження?

— Іменини та народження своїх приятелів.



*Д-р Ігор Махлай*

Ігор Махлай за професією дентист, зацікавився бандурою будучи студентом у п. Григорія Китастого. В шістнадцять років виступав з Капелею Бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, якої став членом з 1975 року. Активно приймав участь у виступах в Клівлендському Ансамблі і тепер є адміністратором і інструктором Школи Бандури. Д-р Махлай організував декілька кобзарських таборів на оселі Всіх Святих української православної церкви в Пенсильванії, брав участь в інструкторських семінарах, відбув курс диригентури в Едмонтоні, Канада, в 1983 р. Недавно започаткував організацію видавництва музики на бандуру. Вже видав дві книжки нот та підготовляє до друку додаткові збірники та підручники. Будучи членом Товариства Українських Бандуристів, Ігор взяв на себе обов'язок освітнього координатора.

*Володимир Каплун*

## БАНДУРА

Бандура — це наш інструмент  
козацької України, —  
то ж Хмельницький і Мазепа  
грав на ній в вільні хвилини.

Бандура, в часи найважчі  
українського народу, —  
кріпила його на душі,  
в снах і мріях про свободу!...

Бандура — це символ Волі!..  
Це — носій народніх прагнень!  
Це — інструмент історичний  
козацьких побід — досягнень!

Бандура бринить сьогодні  
по цілім безмежнім світі  
и ширить славу України, —  
з чого можем лиш радіти!

# ПОЛЬЩА

## ВАРШАВА



*Анна Хранюк*

В цьому році минуло 20 років від заснування першого в Польщі Ансамблю бандуристів.. Було це в приморському містечку Тщебятів під керівництвом Петра Лахтюка. Ще в 1969 році він заснував також гурток в Щеціні який складався з 6 осіб. Після кількомісячної інтенсивної праці (проби відбувались два рази на тиждень, Ансамбль виступив на 3-му фестивалі української пісні, музики і танцю, що відбувся в червні 1969 року в Кошаліні.

В Польщі вже в той час, дехто мав бандури, але вони були тільки декора-

тивним елементом без звукової краси.

Так було і в нас у Варшаві. Пригадую, десь 1965 р. батьки привезли бандуру з Києва і поставили за склом для декорації кімнати. В той час я вчилась грати на фортепіяні і мандоліні, але не знала як строїти бандуру.

Восени 1969 року завітав до Варшави п. Петро Лахтюк, довідався що ми маємо бандуру, негайно домовився з нами, щоб дати перші лекції. Настроїв бандуру, сам загравав, показав кілька акордів і з того часу в нашій хаті почала бреніти бандура..

Довго чекати не довелося, бо вже 22 березня 1970 року відбувся наш перший сценічний дебют, на Шевченківській академії. Грали ми: "Взяв би я бандуру", "Ой у полі нивка", та "Ніч яка місячна". Зі мною і братом Левком Савицьким грав наш вчитель Петро Лахтюк. Незадовго, в травні знов виступили на 5-тому дитячому конкурсі співу, деклямації, рисунку в Ельблонгу. Відтак знов на закінчення шкільного року в польській школі, де я вчилась. На кінець відважились поїхати до Гданська на вечір присвячений Богданові Лепкому.

Тоді було вже нас четверо: Маруся Уловська, Христина Кантор, Левко і я. Інструменти в нас були досить погані, в основному Львівської фабрики, які не тримали строю, а до того були ще мало дзвінкі. Вчителя в нас не було, вчилися самі. Але це не означало, що наші знання не посувались вперед. Уже 14 березня 1971 року на концерті з нагоди 15-ліття хору, виступали знов з кількома народніми піснями, а також даємо супровід бандурами варшавсько-гданському хорові під мистецьким керівництвом Ярослава Полянського..

Незадовго виступаємо самі в Варшаві, Гданську та в кількох інших місцевостях північної Польщі. Скрізь приймали нас дуже тепло і гостинно.

25 березня у Варшавському гуртожитку політехнікум, студенти влаштували вечір української пісні, на якому бандура, після нашого виступу, викликала загальне зацікавлення..

Літом 27 червня 1971 року у Варшаві відбувався 4-ий Фестиваль української пісні, музики і танцю. Перед глядачами появилась вже десятиособова капеля бандуристів, яка супроводжує спів визначних співаків Варшавської опери: Володимира Денисенка і Бернарда Латиша.

Кінець року не відзначився нічим особливим, бо я почала підготовлятися до вступу на Київську консерваторію.

Перед моїм виїздом до Києва, при Українським Суспільно-Культурнім Товаристві (УСКТ) заснувався чоловічий, мішаний хор "Журавлі". Він почав своє турне в селі Мокре в Бескидах. Там також задзвеніли бандури, а відтак наступив мій виїзд до Києва.

Своє навчання в Київській консерваторії завдячую батькові Миколі Савицькому, який з трудом добився дозволу на мій виїзд на студії. До зачислення мене до студентів консерваторії великою мірою спричинився покійний вже Олександр Мінківський — серце і душа Державної чоловічої капелі бандуристів УРСР. Завдяки його старанням маю бандуру з механізмом, переключенням тональностей (тільки на таких бандурах тепер грають студенти).

П'ять років навчання в консерваторії в класі бандури це і багато і мало. Здавалося, що вже вміла грати, але в Києві виявилось що це зовсім не така проста справа.

Сергій Баштан — бандурист — учень Володимира Кабачака вводив мене в красу звучання бандури від самого початку. Після першого курсу семестру на іспиті грала: "Добрий вечір дівчино", а співала "Бодай ся когут збудив". Кожний день був заповнений музичними вправами, гаммами, етюдами, вправлялося по 8-9 годин на день. З захопленням дивилася і слухала як грають інші студенти вже завансовані.

На другому курсі почала вчитися диригувати хором і вже почала грати в студентській оркестрі українських народніх інструментів. Хотілося виступати, їздити як це було раніше, а тут мене ще ніхто на сцену не пускав, бо...

ще не вмієш добре грати. Зрештою я сама переконалася, що те що вміла це майже було нічого.

В Києві мене навчили дивитися на бандуру як на інструмент не лише для супроводу пісень. Поруч з народними піснями треба було грати: Баха, Генделя і Лисенка, Бетовена, а також сучасних композиторів, які писали спеціально на бандуру: Коломийця, М. Дремлюги, В. Кирейка.

Коли я була вже на 4-му році 1975/76 в консерваторії засновано Ансамбль бандуристів. З тим Ансамблем я працювала цілий рік і приготувлялася до державного іспиту з диригування.

В репертуарі Ансамблю були між іншим "Закувала зозуленька", "Легенда" М. Леонтовича і "Світанок" Вірменича, "Прелюдія" Баха, в опрацюванні на скрипку і ансамбль.

Концертна діяльність почалася ново під кінець навчання. Виступала на українському телебаченні в програмі "Інтерклуб" у київському радіо, очевидно, в польському консуляті.

Незабутнім був виступ на концерті з нагоди 5-річчя хору "Журавлі", роковин Т. Шевченка, що відбулися 6 березня 1977 року у вищій музичній школі у Варшаві. На цей концерт я спеціально приїхала з Києва разом з проф. Олександром Мінківським. В 12-му числі "Нашого Слова" за 1977 рік написано: "Виступ бандуристів став насамперед доказом музичної універсальності цього здавалося б народного інструменту". Глибоко переконували в цьому виконуючи на бандурах Баха і варяцій на тему української народної пісні "Пливе човен". Враження з цього виступу залишилось неповторне.

В червні 1977 року закінчила консерваторію і повернулася до Варшави. Відразу почала працювати музичним

інструктором в головному правлінні УСКТ, як єдина в Польщі вишколена бандуристка.

Почалися виїзди з бандурою по Польщі. Виступи ці були зовсім інші як 5 років тому назад: Перемишль, Мокре, Гданськ, Ольштин, Катовиці, Ельблонг, Колобжег, Команьча і Бартошиці, та багато інших місцевостей. В головніших місцевостях перед виступом виголошувала доповіді про історію бандури і кобзарське мистецтво.

Від жовтня 1977 року створила дитячий гурток бандуристів в єдиній в Польщі українській школі ім. Тараса Шевченка.

Варшава — моє рідне місто, тому і тут хотілося створити Ансамбль бандуристів. На жаль тут було лише двох бажаючих вчитись на бандурі: Катруся Кравчук і Лесик Вербовий. Діти грали добре, а Катруся ще до того прекрасно співала, Лесик виступав разом з Білобірським Ансамблем.

Літом 1979 року я працювала на курсі для інструкторів УСКТ — вчила грати на бандурі, записала кілька пісень для української передачі для рязівського радіа.

В листопаді 1979 р. відбувся ще один цікавий виступ про що пише Андрухович в 52 числі "Нашого Слова"... "Великою несподіванкою краківян був виступ надзвичайно милої та симпатичної пари з Варшави Ані та Ігора Хранюків. Вони випускники Київської консерваторії. Вона бандуристка, він скрипаль. Їхнє опанування інструментами та технічна гра на дуже високому рівні. Аня виконала на бандурі мелодію "Пливе човен", рондо на тему української пісні "Був собі журавель". Обое виконали "Ліричну пісню" Григорія Верьовки. Такої пари, такого дуєту, Краків ще не бачив і не чув. Присутні на залі слухали їхньої гри затамувавши подих. Бурхливими оплеска-

ми дякували Ані та Ігорові за цей чудовий виступ. Прийшлося їм цей виступ повторити”.

В Варшаві виявили бажання вчитись грати на бандурі три студентки української філології: Ірина Щуцька, Стефанія Мачуга і Оля Шостак. На жаль з огляду на дуже погану якість інструментів (львівські бандури), дівчата після одного року були змушені перервати гру на бандурі.

Осіною 1980 року почала знов дія-

ти невеличка група, дівоча. Було кілька виступів у Варшаві, Білому Борі, Гданьску, Кошаліні. Останній виступ цієї групи відбувся в червні 1981 року, на 6-му Центральному огляді художніх колективів УСКТ в супроводі мого брата Левка Савицького. Народження у вересні 1981 року доні Роксоліяни на два роки всі виступи муіли перервати.

Тепер знов бандура починає бриніти, але покищо тільки в хаті.

## ПЕРЕМИШЛЬ АНСАМБЛЬ "БАНДУРА"



*Ольга Левчишин, Мирослава Осечко, Олександра Смоленчак.*

Перша група бандуристів постала в м. Перемишлі під протекторатом Українського Суспільно-Культурного Товариства в 1978 році з ініціятиви бандуристки Ольги Левчишин, яка відразу стала також опікуном, а пізніше також музичним керівником цілої групи.

Перші кроки навчання подав п. Володимир Гайташ.

Гурток бандуристів складається з шістьох дівчат: Марія Фіцак, Олександра Смоленчак, Мирослава Осечко, Романа Золотник, Маргарета Крайна і Ольга Левчишин.

Після виїзду п. В. Гайташа з Перемишля музичне керівництво гуртка перебрала пані Анна Хранюк з Варшави. Відтак і пані Хранюк була змушена залишити гурток, і тоді музичний провід

перебрала всеціло Ольга Левчишин.

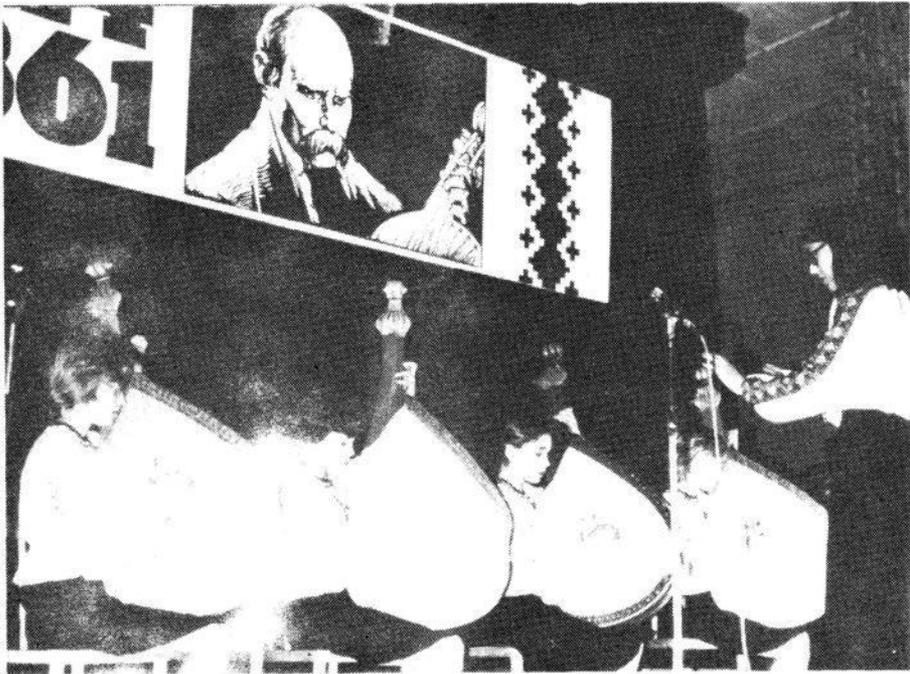
Ольга Левчишин завзято взялася до праці з бандуристами. Вона не тільки розписувала пісні на голоси, але також деякі речі аранжувала на бандуру.

Група ця виступала з концертами: в Кракові, Перемишлі, Гданську, Мокрому, Гладитові, Пасленку і по інших місцевостях, де поселились українці.

До репертуару входили: "Ой у вишневому садочку", "Ішов козак потайком", "Дівчино кохана, здорова була", "Вже сонце низенько", "Ой маю я чорні брови", "Ой у гаю при Дунаю", "Ой я дівчина", "Цвіте терен", "Зоре моя вечірняя", "Ой місяцю, місяченьку", "Ой казала мені мати".

*Ольга Левчишин*

## БІЛИЙ БІР



*Молоді бандуристи з Білого Бору під керівництвом А. Хранюк*

Перший гурток бандуристів був заснований в українській початковій школі ім. Тараса Шевченка в Білому Борі (Кошалінське воевідство. Це однією початкова українська школа в Польщі. Спочатку діти вчилися грати індивідуально, пізнавали ноти і вчилися грати по нотах. Вчитель музики, керівник шкільного хору Богдан Фіцак вибрав для навчання гри на бандурі

найбільш обдарованих музично дітей. Були це сестри Надя і Богданна Ковальські, Ірина Бартко, Стефанія Двудліт, Мирослава Наконечна, Томко Миц, Катерина Скочинєць, сестри Люба і Катерина Ковальчик, та їх брат Петро. Навчання не було легке. Діти малі, бандури великі, до того старі і не тримали строю. Всежтаки юні бандуристи пробували грати на зміну. Було

всього чотири інструменти, а до того ще львівські. Бандуристи були змушені грати на зміну.

Осінню привезли до Білого Бору кілька бандур з Варшави і з Щеціна. Тоді щойно кожна дитина мала змогу дістати бандуру на місяць чи півтора. Заняття відбувались протягом тижня

прекрасні голоси. Надя і Богданна співали в супроводі бандур "Зацвіла в долині червона калина" і "Ой у полі жито". Ансамблева гра всім дуже сподобалась і захопила до грання інших. В червні 1978 року діти виступали на 8-ій олімп'яді дитячих колективів, Українського Культурного Товариства, що відбувся в Кошаліні на сцені Балтий-



*Анна Хранюк з Мирославою Наконечною.*

щодня. Коли я відїхала назад до Варшави, то бандури стояли неуживані, бо чекали на мій приїзд. Однак поступово, поволі щось починало виходити помимо, що діти грали на розстроєних бандурах. Багато різних обов'язків і обставин не давали змоги строїти ці старі інструменти. Всежтаки раз прийшов цей великий день коли я збрала всіх студентів разом і казала заграти, Перші пісні це були "Ой за гасм, гасм", розуміється із співом, та "Тече річка невеличка".

Випробувавши свої сили, почали підготуватись до перших концертів. Шевченківський концерт весною 1978 року був "дебютом", Ансамбль тоді нараховував восьмеро дітей, а також дуєт Ковальських (сестри), які мали

ського Драматичного Театру. Тоді до білобірських бандуристів приєднався Лесик Вербовий з Варшави з яким я працювала систематично раз в тижні.

В наступному шкільному році 1979/1980 діти вивчали в ансамблі пісні "Взяв би я бандуру", "Чорнобривий корольок", "Ой минула вже зима", та кожний зокрема по два, три легенькі твори. З тим репертуаром виступали в Білому Борі, Гожові Велькопольському, Кошаліні, Битові. Б була їх диригентом. Перший і єдиний в Польщі Ансамбль бандуристів починав досягати такого рівня, що все цікавіше було працювати, все більше дітей починало вчитись грати на бандурі, не зважаючи на те, що бандур було всього вісім, до того дуже погані. На жаль в 1980 році мене звільнено з

## УКРАЇНСЬКА ПОЧАТКОВА ШКОЛА ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА



*Зліва: Надя Ковальська, Богданна Ковальська, Мирослава Наконечна, Петро Ковальчик.*

праці інструктора музики УСКТ. По сьогоднішній день українське товариство не має інструктора. Діяльність Ансамблю бандуристів припинилась з великою втратою для дітей, для української культури в Польщі та для кобзарського розвитку.

Праця в Білому Борі була для мене великою радістю і стимулом до опрацювання українських пісень і мелодій на дитячий ансамбль бандуристів в міру зростання знання і технічних можливостей дитячої гри на бандурі. Але була ця праця дуже важка. Я живу у Варшаві, до Білого Бору треба

було їхати 400 кілометрів. Дев'ять годин автобусом, або цілу ніч поїздом, а тоді ще знов півтора години автобусом. До того основною проблемою був дуже поганий стан бандур, розклеювались, бракувало струн яких нігде дістати не можна було.

Ось таке було коротке життя білобірських бандуристів.

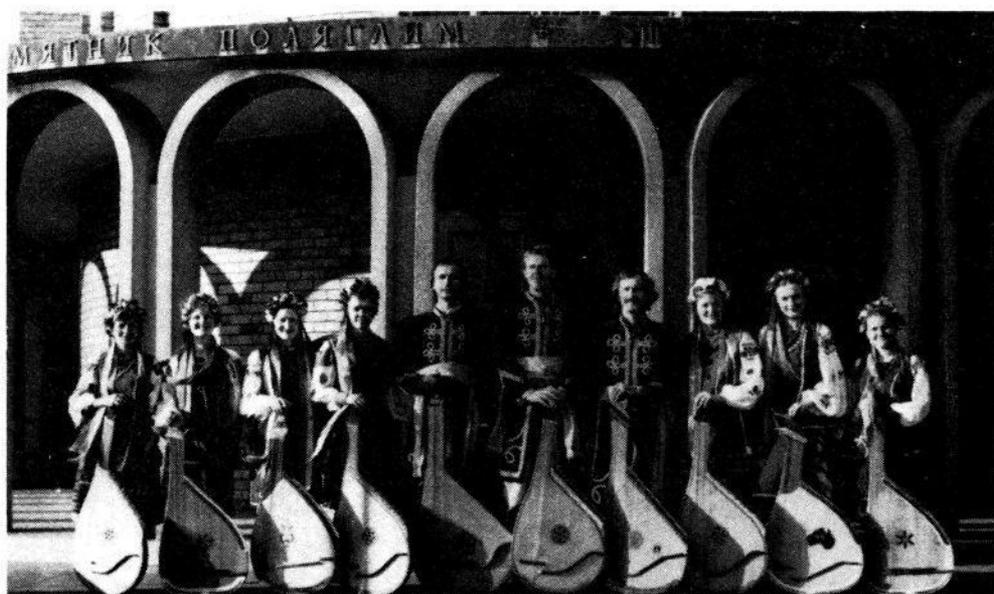
Цей Ансамбль був зерном, яке я вирощувала, і всі сили, час і приватні фонди йому віддала.

*Анна Хранюк*

## АВСТРАЛІЯ

On Thursday evening September 8, 1983 in the Plast building on 2nd Ave. in New York, members of the New York community had the pleasure of listening to the singing and bandura playing of Petro Deriazhnyj, a bandurist from Sydney, Australia. The humble performance was quickly organized by the New York School of Bandura when its administra-

tor, Mr. Nick Czorny learned Mr. Deriazhnyj would be in New York. An audience of about 50 bandurists and other community members, many of whom had returned early from their summer break to hear Mr. Deriazhnyj play, were thrilled and grateful to him that he was able to stay an extra couple of days in New York to convey his music.



*Ансамбль Бандуристів — Сидней — Австралія,  
дир. П. Деряжний*



Petro Deriazhnyj is a very muscially active member of the Ukrainian community in Sydney, Australia. An engineer by profession, Mr. Deriazhnyj is the musical director of the Ukrainian Bandurist Ensemble of Sydney, the conductor of the Ukrainian National Choir BOYAN, and a lecturer in the history of Ukrainian music at the Ukrainian Ethnic School in Sydney. He has performed countless

with BOYAN, the Bandurist Ensemble, as a soloist and in a trio with his wife and sister, who are also bandurists. The trio, in fact, recently released an album entitled "Bandura and Song."

Rather than going through the list of songs performed by Mr. Deriazhnyj, it is more appropriate to give a general overview of his performance. Mr. Deriazhnyj played a variety of types of songs: lyrical

folk songs, humorous folk songs, some of his own compositions, an instrumental number composed by Hnat Khotkevych, and dumy. He has a sweet and mild tenor which blends well with the mellowness of his bandura, and is particularly well-suited for lyrical songs.

His bandura itself is interesting. Built by his father many years ago, it looks somewhat like a Chernihiv-type bandura, though Mr. Deriazhnyj almost exclusively uses the Poltava-method of playing, which is normally not feasible on a "Chernihivka".

In the Poltava method, the left hand for the most part plays the treble strings ("prystrunky") while the right hand plays the bass strings and the lower prystrunky. This cannot be done on the Chernihivka because: 1) the tuning pegs at the top of the instrument make it difficult for the left hand to rest there; and 2) chromatic strings are in the way. Mr. Deriazhnyj's bandura, being diatonic, avoids the problem with chromatic strings. Secondly, it has a strip of metal fastened to the top of it which hangs over the tuning pegs on which the left hand rests, making it easy to play using the poltava method.

Mr. Deriazhnyj's bandura also has a unique design in that there is a "tryzub" engraved over the soundhole, and nearby, a bass clef and a treble clef engraved in the front of the instrument which also act as soundholes. The sound of the instrument is quiet and mellow — not as loud and brilliant as many of the Poltava-type and Chernihiv-type banduras found in the US and Canada nowadays.

Mr. Deriazhnyj, while not exhibiting virtuoso-level outstanding technical prowess, nevertheless displayed a highly skilled command of the instrument, especially in the Poltava method of playing, which is generally more difficult than the Kiev method (the method generally played on Chernihiv-type banduras). Hearing and seeing a high level of skill in the Poltava method is a welcome change

from the Kiev style that we usually hear from bandurists on this continent, because the Poltava method usually differs in its tone quality and style of accompaniment since it allows the instrumentalist to use either hand over the entire range of the bandura. It is hoped that seeing bandurists like Petro Deriazhnyj or Victor Mishalow, another bandurist from Australia who is very highly skilled in the Poltava method, will act as encouragement to those in the US and Canada who have "Poltavky" to develop that method of playing.

Another unique aspect of Mr. Deriazhnyj's was his style of playing, which was modern as compared to the more traditional style of bandura music that we are used to hearing from the Ukrainian Bandurist Chorus and other bandura ensembles and soloists. Most evident in his bandura accompaniments, many of the rhythmic patterns and harmonies he employed are reminiscent of the character of popular mellow rock of the 1960's. This kind of style revealed itself the most in Mr. Deriazhnyj's rendition of "Something Loving", a popular Australian song.

This style of playing was very refreshing to hear versus the more traditional style widely heard here. This is not to say that young bandurists in the US and Canada should abandon a traditional style. They should in fact not only hold on to it but develop it even further. Yet, it would be beneficial if in addition they developed a more modern style, one that lends itself well to the bandura. This serves two purposes. For one, if one aim of bandurists here is to make the instrument well-known in the non-Ukrainian world, then they need to have a few pieces in their repertoire that are familiar-sounding and likeable to general non-Ukrainian audiences. Secondly, an even more pressing need for a more modern style of bandura playing is to attract our own Ukrainian youth outside of our homeland to bandura music and

Ukrainian music in general — young people who for the most part listen to rock everyday and to whom often rock is much more familiar and dearer than Ukrainian folk music.

One other very pleasant and encouraging factor of Mr. Deriazhnyj's performance was that he performed some of his own musical compositions. To date, young bandurists and other young musicians, though they have arranged a lot of music for the bandura or voice or other

instruments, have composed very little. Hopefully, they will follow Mr. Deriazhnyj's example and further expand their creative talents.

We once again thank Petro Deriazhnyj for the opportunity to hear his performance. We wish him the best of luck in his musical and other pursuits, and await a return visit from Australia so that we can once again hear his "bandura and song".

*Nicholas Deychakiwsky*

## АНГЛІЯ



*Болтонські бандуристи*

## ГРАЙ БАНДУРО, ГРАЙ!

Для українців, які проживають на Бритійських Островах, рік 1983 розпочався в пропам'ятний спосіб. Особливий він тим, що вперше повстала культурно-мистецька одиниця в Болтоні,

північно-західна Англія, яка з власної ініціативи взяла собі за завдання вивчати так зване кобзарське мистецтво, грою на бандурі. Мабуть цей крок спонукає молодих українців зацікавитися

бандурою, та видвинути її на своє заслужене місце серед мистецтва тут в далекій Англії.

В осені 1982 р. почалися перші заходи, на неформальній базі, якимось угрупувати цікавих охотників, які посвятили б час вивчити гру на бандурі. Старання увінчалися успіхом тим, що 8-го жовтня 1982 р. відбулася перша намічена проба нового, самоучного, бандуристського ансамблю. Зявилося тріо молодих ентузіастів, Юрко Бабчук (з Манчестеру), Ігор Лучка та д-р Любомир Мазур (з Болтону), щоб відлбути свою першу пробу. Була в них мета появитися перший раз виступом на сцені підчас Українських Різдвяних Свят. Самий інструментальний склад виглядав, як слідус, одна Чернігівська хроматична бандура (Ю.Б.) та дві бандури з перемикачами, власний виріб відомого українського столяра, майстра Гладя із полудневого міста Глостеру. Першими початками проби відбувалися один раз серед тижня та тривали безперервно три години. Коли наближався час до виступу, то тріо відбувало свої проби вже два рази в тижні. Очевидно робилося скільки можна було підчас проб, але такі найбільший вклад праці кожного члена мусів бути в себе дома насамоті. Так вчилося тріо бандуристів само від себе, врешті зумівши до часу Свята Різдва Христового завчити грати три коляди, та ще й до того приспівувати. Перший Різдвяний виступ відбувся в місті Болтоні 9-го січня ц.р. виявився він надзвичайно вдалим та великою несподіванкою для місцевої української громади, а це тільки тому, що зумілося тримати вістку про створення бандуристського кола, добре в таємниці. За виконані коляди — Днесь поюще, Спас наш народився та Стань Давиде з гуслами, бандуристів нагородили гучними й бурхливими оплесками. Подібний виступ відбувся тиждень пізніше в сусідній українській громаді м. Манчестеру, де також виступ зро-

бив надзвичайно миле вражіння на всіх присутніх.

Такі були перші непохитні кроки Болтонських бандуристів, очевидно бачучи такий вдалий наочний успіх, це збудило в них тимбільш заохоту до дальшої праці. Зачувши виступ тріо, приступив до складу молодий Іван Гнилиця (зі Стокпорту) маючи свою власну хроматичну бандуру до грання. В нього зродилося таке саме бажання, навчитись грати на бандурі й поповнити склад своєю особою. Вже тепер приготувлялися бандуристи квітетом до свого чергового виступу, поклін великому Кобзареві, Тарасові Григоровичу Шевченкові. По двох місяцях бандуристи знову виступили в себе дома, на Шевченківському Відзначенні, 20-го березня в Болтоні, даючи від себе дві точки, Шевченківські твори — Реве та стогне Дніпр широкий та Тарасова ніч, співом при супроводі бандур. Без сумніву треба таки ствердити, що виступ вдався не менш задовільно від попереднього разу, що надало молодим кобзарям наснаги до дальшої праці.

І так далі із подивугідним захопленням працюють англійські молоді бандуристи досьогодні, шість місяців пізніше. Працюють із великою охотою, знаючи, що їхня праця не йде намарно, надзвичайно вартісна й корисна, допомагаючи їм, членам молодого покоління, зберігати свою унікальну ідентичність, своє рідне українське "я", з якого вони такі горді. Вони знають також, що при цій нагоді вони дають по перше українцям, а згодом сподіються дати чужинцям, нагоду насолодитися пишним, чарівним звуком рідного українського інструменту, БАНДУРА, який так тісно в'яже теперішнє покоління зі своїм історичним, прадідівським, давно-минулим.

*Д-р Любомир Мазур*

## АРГЕНТИНА

---



# 20 РІЧЧЯ

## Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка

В АРГЕНТИНІ

---

*Володимир Капдун*

Двадцять років — це не жарти!..  
Двадцять років — довгий час...  
И ось Капеля Бандуристів  
двадцять літ існує в нас!..

Та не тільки, що існує, —  
але и активна вона,  
а праця її в громаді, — весь цей час  
весь цей час була плідна!..

Бо ж не було унас майже  
замітніших Свят таких,  
щоб Капеля Бандуристів  
участи не взяла в них...

Вона нераз виступала  
теж серед людей чужих,  
здобувши прихильність щиру,  
шану й признання у них.

Та й гетьман Іван Мазепа  
на бандурі плавно грав  
й пісню про "чайку-небогу",  
під супровід її, склав!..

Це ж інструмент історичний —  
не забавка для дітей,  
то ж любов гри на бандурі —  
плекав старий й молодий!

Слава ж їм — отим невтомним,  
що в капелі стільки літ!  
Їхній, вклад у неї — ми оцінюєм як ми  
оцінеєм як слід!..



*Управа Товариства Українських Бандуристів. Стоять (з ліва) — д-р Ігор Махлай, Леся Саведчук, д-р Таня Вовк-Р'ябокін, Ліда Чорна, Віктор Китастий і Юрко Кулій.*

## **INSTRUCTORS' COURSE & 2ND ANNUAL SUB CONFERENCE HELD IN CLEVELAND**

June 27-30 bandura instructors from all over the US and Canada gathered for a 4-day instructors' workshop sponsored by the Ukr. Bandurist Chorus and SUB. Instructors included Petro Honcharenko, Dr. Tania Wovk-Riabokin, Victor Kytasty and Mykola Deychakiwsky who presented a varied program of lectures, discussions, slide presentations, and technique and teaching workshops.

Afterwards, July 1-2, SUB held its second conference, and elected a new executive: Chairman — Victor Kytasty; PR — Dr. Tania Wovk-Riabokin; Educational Coordinator — Dr. Ihor Mahlay

Newsletter Editor — Lydia Czorny; Treasurers — Lesia Savedchuk (Canada) and George Cooley (US).

Consider the benefits of being a member-receiving the monthly newsletter to keep you informed of bandura activities, discounts on courses and workshops, participation in the organization-voting, coordinating activities, publicity and promotion of individuals and ensembles, access to SUB library and publications.

The monthly newsletter is only sent out to paid members (Please make money orders and checks payable to SUB) \$10 (US), \$12 (CAN).

27-30-го червня, відбувся курс інструкторів в Клівленді під патронатом Капелі ім. Т. Шевченка. Інструкторами курсу були Петро Гончаренко, д-р Тая Вовк-Рябокінь, Віктор Китастиий та Микола Дейчаківський. Учасники курсу, які зїхалися зі всіх закутків ЗСА і Канади, мали нагоду вислухати надзвичайно цікаві лекції, оглянути прозорки, та брати участь в різних дискусіях та технічних управ.

Після курсу, 1-2 липня, відбувся другий з черги зїзд Товариства Українських Бандуристів, де поза дискусіями, була вибрана нова управа в такому складі: Віктор Китастиий — голова; д-р Тая Вовк-Рябокінь — громадські зв'язки; д-р Ігор Махлай — культурно-освітний референт; Ліда Чорна — редактор вісника; скарбники — Леся Саведчук (Канада) і Юрко Кулій (ЗСА).

Якщо Ви станете членом, Ви будете мати слідуючі вигоди — будете одержувати місячний вісник, який буде інформувати Вас про кобзарські події, будете мати доступ до бібліотеки ТУБ та до видань, знижку на курсах, книжках, та плитах, та будете мати змогу брати участь у висуванні кобзарства в світ.

Так що просимо вивести аплікацію і чимскорше вислати на нашу адресу з передплатою на \$10 (амер. доларів). #12 (кан.), місячний, вісник буде висланий тільки зголошеним членам ТУБ.

---

**БАТЬКУ! МАМО! БАНДУРА** інструмент виключно український без паралелі чи подібностей є сьогодні символом України. Передплачуйте журнал „БАНДУРА” для своїх дітей які вивчають український історичний інструмент, що вже століттями передає неписану історію нашого народу.

## ФУНДАЦІЯ УВУ ДАС СТИПЕНДІЇ НА КОБЗАРСЬКИЙ КУРС

Нью Йорк. — Фондація Українського Вільного Університету проголошує повні стипендії для європейських студентів, зацікавлених в кобзарському курсі, який відбудеться в Мюнхені 7-19-го липня ц.р. Стипендії покривають кошти перебування, харчування і оплату курсу.

Як уже інформовано, курс будуть провадити кваліфіковані інструктори Школи Кобзарського Мистецтва в Нью Йорку, які беруть участь в студійній поїздки "стежками Батьків по Європі" цього літа. Кобзарський курс відбудеться заходами Школи Кобзарського Мистецтва в Нью Йорку і Товариства Українських Бандуристів при співпраці Фондації УВУ. Згадані інституції уважають цей курс і зустріч корисними для поширення зв'язків і збереження та розвитку кобзарства у вільному світі.

Зацікавлені в курсі, зокрема з європейських країн, повинні звертатись до: Society of Ukrainian Bandurists, c/o Lydia Czorny, 84-82 164th St., Jamaica, N.Y. 11432.

---

### БАНДУРИСТИ!

Закликайте Ваших друзів і приятелів передплачувати, докладно читати і дописувати про свої ансамблі, гуртки, а також збирати пожертви на його пресфонд.

**ДОРОГІ БАНДРУСТИ!** Нехай журнал „БАНДУРА” буде Вашим найкращим подарунком для Ваших друзів і знайомих з нагоди: іменин, дня народження, різдвяних чи великодних свят.



*Merry Christmas*

OUR HOUSE TO YOUR HOUSE

*The Stuban family & children  
as they appeared on a family  
Christmas card some years back.*



*From left: Susan Stuban, senior at the  
United States Merchant Marine Academy,  
Kings Point, N.Y.*

*Steve Stuban, is a 1980 graduate of the  
United States Military Academy, West Point, N.Y.*

*Lydia Stuban, is currently a sophomore at the  
United States Military Academy, West Point, N.Y.*

## ДРУГИЙ КАНАДСЬКИЙ 4-ДЕННИЙ КУРС ГРИ НА БАНДУРІ

Цього року в Торонто відбувся чотириденний курс гри на бандурі від 1-го до 4-го квітня, який влаштував Одумівський Ансамбль Бандуристів ім. Гната Хоткевича і Школи гри на бандурі в Торонто. Перший такий курс відбувся минулого року, тобто 1982-го в Монтреалі. Цьогорічний курс був успішний і дуже корисний для тих, котрі брали участь у ньому.

Учасників, що прибули в четвер вечером вітали члени ансамблю і відбулося прийняття з перекускою.

На цьому курсі було 55 ентузіастичних учасників, які готові були посвятити свій вільний час, це ж були латинські Великодні свята, щоб удосконалити техніку гри на бандурі. Прибули — з Монтреалу, Торонто, Гамільтону, Оттави, Ст. Кетеринс, і з Судбурі, а з США — з Детройту, Трентону, Рочестер і Чикаго. Найбільше учасників було з Торонто — 19, з Монтреалу — 11, з Гамільтону — 6 та із Детройту (США) — 6.

В п'ятницю рано, в аудиторії при Православній Катедрі Святого Володимира зібралися всі учасники. Голова ТОП-у, інж. П. Родак, привітав усіх присутніх бандуристів та голову Ц. К. ОДУМ-у, Олексія Пошиваника з Чикаго і 1-го заступника — Віктора Педенка з Торонто. Потім, він передав ведення програми довголітньому керівникові ансамблю ім. Гната Хоткевича — Валентині Родак яка поінформувала присутніх про працю ансамблю, його цілі та мету курсу. Закликала вона, щоб всі говорили українською мовою і попросила заступника керівника, Василя Корця, до дальшого слова.

Василь Корець багато попрацював, щоб цей курс відбувся успішно і йому належить подяка за сумлінну і

добре виконану працю та продовження тих стремлень, які постановили ініціатори ансамблю ім. Гната Хоткевича 17 років тому а це; плекати і зберігати на чужині любов до української пісні й до улюбленого народного інструмента — бандури.

Молитвою розпочалася наука. Учні гри на бандурі були віком від 9 до дорослих і були поділені на 5 груп. Інструктори були кваліфіковані та добре і сумлінно співпрацювали з усіма: Микола Невмержицький (Бостон — США), Андрій Бурак (Гамільтон — Канада), пані Валентина Родак, Василь Корець, Оксана Родак, Оля Корець, і я, Марійка Критюк (Торонто — Канада). Я певна, що всім інструкторам, як і мені, було приємно вчити на цих курсах, бо бандуристи з великою охотою бралися до гри.

Навчання відбувалося від 9-ої год. рано до 6-ої год. вечора. Учні грали на бандурі більшу частину дня. Грали вправи та гарні українські пісні; навіть початківці, за чотири дні, навчилися грати на бандурі і виступили на закритті. Програма була корисна та різноманітна. Вчилися співати та разом грати на бандурі.

Коли був час на обід, ми споживали смачні страви, які пані Зіна Корець та мами приготували нам, і за що висловлюємо їм нашу ширю подяку. Кожний обід розпочинався співанням "Отче наш". Який гарний і великий хор!

Вечорами, після гри на бандурі, учасники йшли додому на відпочинок, а ті що були зпоза Торонто — до місця свого перебування. Старші бандуристи мали нагоду оглядати наше гарне місто Торонто.

В неділю, дехто з учасників

прибув до Православної Катедри св. Володимира та помагав співати в хорі, яким керує пані В. Родак. Після Служби Божої, отець П. Бублик гарно привітав всіх учасників курсу гри на бандурі.

По смачному обіді, бандуристів сфотографував п. Іван Корець і на бажання присутніх парафіян, ми переграли та заспівали декілька пісень. Відтак, знов почалися лекції гри на бандурі. І подані були цікаві дані. Пані В. Родак подала цікаві інформації про платівки, які видали різні ансамблі бандуристів та окремі бандуристи, про велике зацікавлення і поширення кобзарського мистецтва молодими людьми.

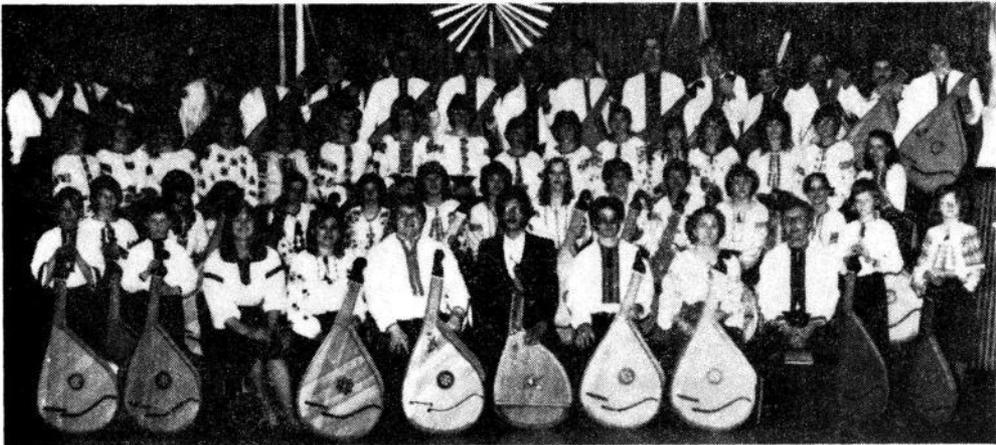
В понеділок наука була пів дня. Потім, учасники курсу заграли присутнім батькам та гостям пісні, які вони

навчилися за чотири дні а тоді, всі попрощалися та поїхали додому — дехто з пухирями на пальцях.

Одне зауваження — чотири дні мало часу, щоб використати велику любов до гри на бандурі, яку всі учасники курсу мали. Головне те, що цей курс дав їм напрям і заохоту до дальших вправ гри на бандурі.

Я сподіваюся, що в майбутньому ми будемо частіше влаштовувати такі курси гри на бандурі, щоб бажаючі могли ще більше навчитися і щоб наша бандура і наша культура розвивалися і жили на славу Україні, а нам усім на користь.

*Марійка Критюк,*  
(член анс. бан. ім. Гната Хоткевича  
в Торонто)



ТОРОНТОНСЬКИЙ КУРС ГРИ НА БАНДУРІ '83

1-ий ряд: Микола Темертей, Андрійко Якимів, пні Вівієнт Титор, Марійка Критюк (учителька), Василь Корець (учитель і керівник курсу), Микола Невмержицький (учитель), Андрій Бурак (учитель), пні. Валентина Родак (учителька), Тома Титор. 2-ий ряд: Євгенія Кульчицька, Ніна Дудка, Діана Ківірак, Марія Ківірак, Шіна Урбанська, Анна Манько, Стефанія Максимович, Марта Несторович, Христина Стасюк, п-ні Галина Роєнко, Христина Козак, Оленка Ємець, Андрійко Передерій, Тамара Кузик. 3-ій ряд: Наталка Лебединська, Оля Корець (учителька), Ліда Куліш, Надія Гомонко, Наталка Налівайно, Оксана Родак (учителька), Світлана Ліщина, Ліда Вакуловська, Мойра Уобанська, Оленка Кошарна, Валентина Шендел, Мотря Пошиваник, Катерина Кошарна, Христина Вовк, Наталка Стецура, Тара Макарті. 4-ий ряд: Олександр Ємець, Михайло П. Карпішка, Петро Решитняк, д-р Євген Якимів, Тарас Куліш, Адам Поляк, Тарас Корець, Тарас Родак, Петро Жура, Григорій Мачула, Андрій Жура, Стефан Еліашів. Роман А. Карпішка, адв. Роман Б. Карпішка, Олександр Кіцак, Павло Пошиваник.



# Український Народний Союз, Інк.

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.  
P. O. Box 76 • 30 Montgomery Street • Jersey City, N. J. 07303

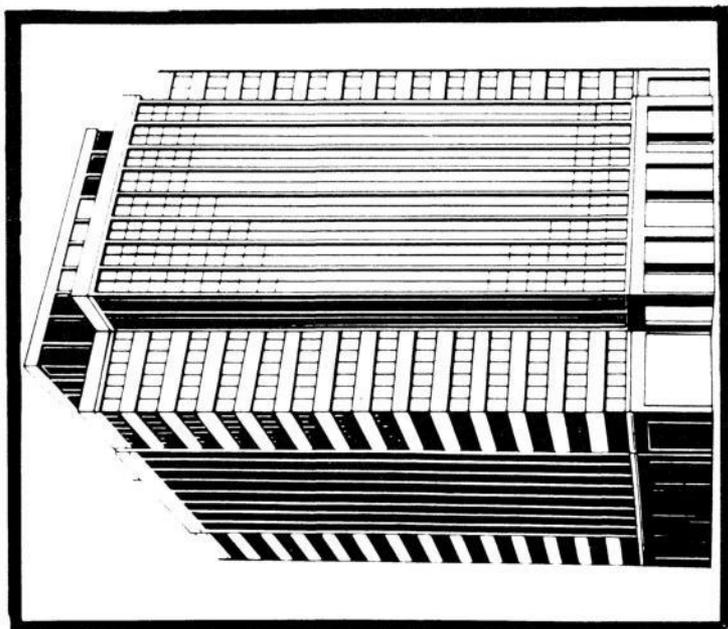
Telephone: (201) 451-2200, N.Y. Line (212) 227-5250-1



## УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

- Має 16 класів модерного забезпечення;
- Забезпечує членів до 50.000 доларів;
- Виплачує найвищу дивиденду;
- Видає щорічник "Свобода", "Український Тиждень" і журнал для дітей "Веселка";
- Удільє стипендії студентській молоді;
- Удержує вакантну посаду "Спокою".

**ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ  
У Н С !  
ЗАБЕЗПЕЧИТЬСЯ  
І БУДИТЬЕ  
ЗАБЕЗПЕЧЕНІ!**



Українська Будівля — Ukrainian Building

## UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

- Offers 16 types of life insurance protection;
- Insures members for up to \$50,000;
- Pays out high dividends on certificates;
- Publishes the "Svoboda" daily, the English language "Ukrainian Weekly" and the children's magazine "Veselia" (The Rainbow);
- Provides scholarships for students;
- Owns the beautiful estate Soyuzivka

**JOIN THE UNA —  
INSURE YOURSELF  
AND BE SAFE!**

---

*Піддержання традиції й плекання кобзарського мистецтва  
це велике і похвальне діло*

*Хай світ дізнається про живучість і красу нашої пісні*

*Українська Федеральна Кредитова Кооператива*

**САМОПОМІЧ**

*в Дітройті*

*радіс*

*ростом школи кобзарського мистецтва*

*та бажає*

*молодим бандуристам витривалости*

*і успіхів в їх мистецькій діяльності*

**ТРИ БЮРА ДЛЯ ВАШИХ ПОСЛУГ**

**DETROIT**

7346 Michigan Avenue  
at Tarnow  
Detroit, Michigan 48210  
Tel: 841-2390

**HAMTRAMCK**

11838 Jos. Campau Avenue  
Hamtramck, Michigan 48212  
Tel: 891-4100

**WARREN**

26791 Ryan Road  
Warren, Michigan 48091  
Just South of 11 Mile Road  
Tel: 756-3300

---

**КРЕДИТОВА СПІЛКА**

**”БУДУЧНІСТЬ”**

**BUDUCHNIST (TORONTO)  
CREDIT UNION LIMITED**

*Прийдіть і відвідайте нас в обох відділах*

140 BATHURST STREET  
TORONTO, ONTARIO  
TEL. 363-1326

або

2253 BLOOR STREET WEST  
TORONTO, ONTARIO  
TEL. 763-6883

---

***HOLIDAY INN***

***of Somerville***

***Excellent Facilities for  
Weddings, Banquets, Conventions***

ROUTE #22  
BRIDGEWATER, N.J. 08807  
PHONE (201) 526-9502  
OPERATED BY MARBLE INN, INC.

**ВЛАСНИК: МИКОЛА БОЙЧУК**

---

*Compliments of*

***Walter Bielanski***

***CYPRESS HILLS MONUMENTS***

800 JAMAICA AVE  
BROOKLYN, N.Y.  
TELEPHONE (212) 277-2332

***Monuments erected in all cemeteries since 1870***

SCHOOL OF BANDURA  
84-82 164th Street  
Jamaica, N.Y. 11432



CA. KATRECKO

65 CAYER CIRCLE  
HUNTINGTON, CT.

06484